

Det Reserverade Bordet

En etnologisk studie av maskuliniteter på en sunkbar

Sara Bergkvist

Institutionen: Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap

Examensarbete 15 hp

Etnologi

Kandidatkurs i etnologi (30 hp)

Höstterminen 2017

Handledare: Lisa Wiklund

The reserved table: an ethnological study of masculinities in a dive bar

Stockholms
universitet

Det Reserverade Bordet

En etnologisk studie av maskuliniteter på en sunkbar

Sara Bergkvist

Sammanfattning/Abstract

Det här är en kandidatuppsats i etnologi som bygger på ett fältarbete bestående av deltagande observationer och åtta intervjuer med stamgäster och personal på en sunkbar i centrala Stockholm. Syftet är att analysera hur olika maskulinitetsformer skapar en manlig stamgästgemenskap och hur detta uttrycks genom sexualitet och klass samt i relation till femininitet. Uppsatsen är teoretiskt inspirerad av framförallt maskulinitetsforskaren Raewyn Connell och kulturgeografen Linda McDowell där betoningen ligger på hegemonisk maskulinitet och förkroppsligandet av maskuliniteter i den specifika miljö som sunkbaren utgör. Stamgästernas olika positioner i klassamhället ger gemenskapen en dynamisk form samtidigt som heterosexualitet är en gemensam nämnare. Dessutom påverkar såväl avsaknad av kvinnor vid stambordet som att yrkeskvinnor intar maktpositioner i rummet hur maskulinitet formas och förhandlas på sunkbaren.

Nyckelord/Keywords

Maskuliniteter, hegemonisk maskulinitet, klass, plats, sexualitet, kropp

Innehållsförteckning

Kapitel 1: Inledning.....	1
Bakgrund	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Teoretiska utgångspunkter och begrepp	2
Maskulinitetsstudier	2
Plats, rum, rymd, kropp.....	4
Sunkbar	5
Material, metod och etik	5
Forskningssammanhang	7
Disposition	9
Kapitel 2: Det Reserverade Bordet.....	10
Vägen till Det Reserverade Bordet.....	10
Det Bästa Bordet.....	13
Det rationella glaset.....	14
Inkluderingen av olikheter och gemenskapens gränser.....	18
Sammanfattning.....	23
Kapitel 3: Baren, ett reservat?.....	24
Den genuina sunkbaren blir demokratisk.....	24
Det är ett sunkhak, det är vårt sunkhak.....	26
Genderiserade rum?.....	28
Med makten att porta.....	32
Sammanfattning.....	39
Kapitel 4: Avslutande diskussion.....	40
Källförteckning.....	43
Bilagor	49

Kapitel 1: Inledning

Bakgrund

För drygt 10 år sedan när It-redaktören Erik var nyinflyttad norrmalmsbo tog han en söndag en promenad i kvarteren runt sin nya hyreslägenhet tillsammans med en vän. De slank så småningom in på en bar för ett eftermiddagsglas. När Rangeraren Anders stamhak stängde på grund av för många klagomål från grannar landade han en dag av en slump på en annan bar. Grafikern Conrad, som har en fablesse för sunkiga krogar, satt ofta i den baren med en tipskupong eller en skivrecension. Fem år efter att Forskaren Lasse hade flyttat till sin lägenhet på Norrmalm så öppnade äntligen en kvarterskrog som han gillade. Källarmästaren Oscar hade bott granne med en barlokal i 20 år och redan sett den byta skepnad ett antal gånger. Men det var först vid det sista ägarbytet för tio år sedan som han blev stamgäst. Det var då baren blev Baren och det var då allt började. Några år senare stack Barägaren Josef ner en handskriven papperslapp i ett ölglas och ställde på ett fönsterbord. På lappen stod det Reserverat. Så var Det Reserverade Bordet manifesterat.

Den här uppsatsen är i grund och botten en maskulinitetsstudie som genom det etnologiska intresset för vardagsliv analyserar en grupp mäns gemenskap. Men det är också konstruktionen av olika slags maskuliniteter ur ett maktperspektiv som intresserat mig. Stammis-gänget som sitter vid stambordet på stamkrogen kan vid ett första intryck tyckas ganska lika. Medelålders, med få normavvikande yttre signalement och med varsin 25 kronors öl framför sig. Men utanför Baren har deras liv löpt längs olika linjer, placerat dem i skilda sociala positioner vilket gör sammanslutningen vid Det Reserverade Bordet till en bas för maskuliniteter i plural (Nilsson 2017 s. 191).

Krogen som en manlig miljö har alltid gjort hierarkier synliga, mellan män och män och mellan kvinnor och män (jfr Damberg & Wiklund 2015 s. 69). Baren där den här studien tar form är en korslinje där yrkesarbetande kvinnor och stamgästande män samsas och förhandlar om plats. Det är ett rum för genuspolitik.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att studera hur manlig gemenskap skapas genom de maskulina praktiker som kommer till uttryck vid ett stambord. Genom att analysera och problematisera uttryck för maskulinitet hos manliga stammisar vill jag komma åt vilka mekanismer som fungerar inkluderande respektive exkluderande för den givna gemenskapen. Följande frågor fungerar som utgångspunkt:

- * Vilka former av maskuliniteter aktualiseras hos Barens stammisar?
- * Hur praktiseras maskulinitet genom sociala dimensioner som klass och sexualitet?

Eftersom Det Reserverade Bordet är en maskulin plats i traditionell mening -där sitter övergripande män som identifierar sig som cis-personer- blir relationen till femininitet intressant. Då det inte sitter några kvinnor vid Bordet på daglig basis är det istället de kvinnor som jobbar på Baren som möter stammisarna i vardagen. Detta utgör studiens tredje huvudfråga:

- * Hur förhåller sig männen till frånvaron av kvinnor vid Bordet och till Barens yrkeskvinnor?

Teoretiska utgångspunkter och begrepp

Maskulinitetsstudier

Hegemonisk maskulinitet är en form av maskulinitet som har den överordnade positionen i en genusordning. Den här förhöjda formen av maskulinitet formas kulturellt och historiskt, det vill säga att den skiftar mellan tid och rum, och den ingår i ett socialt mönster som överordnar män över kvinnor men även vissa män över andra män (Connell 2005 s. 76,77). En genusordning består därför av relationer mellan olika maskuliniteter och femininiteter som positioneras i det sociala mönstret efter dimensioner såsom klass, etnicitet, sexualitet, ålder och funktionsvariationer (se t ex Molina 2011, de los Reyes 2005, Frankenberg 2000). Det här intersektionella perspektivet på genusanalys används i uppsatsen, dock främst med betoning på

sexualitet och klass även om etnicitet, ålder och psykisk funktionsvariation berörs till någon del.

Enligt maskulinitetsforskaren Raewyn Connell innebär den västerländskt hegemoniska maskuliniteten en heterosexuell dominans som förutsätter att andra former av sexuell identifiering underordnas. Det skapar *underordnade maskuliniteter*. Det här betyder att icke-heterosexualitet diskrimineras och att praktiker som förstås som icke-maskulina feminiseras och således positioneras långt ner i hierarkin av maskuliniteter (2005 s. 78,79). *Marginaliserade maskuliniteter* handlar om hur relationen mellan hegemoni och dimensioner som klass och etnicitet bekräftar den hegemoniska maskulinitetens dominans. T ex, överklassens maskuliniteter upprätthålls i relation till arbetarklassens maskuliniteter och vita maskuliniteter upprätthålls i relation till icke-vita maskuliniteter (ibid s. 80,81 Fundberg 2003 s. 26). Maskulina ideal kan visserligen förkroppsligas av män i underordnade eller marginaliserade positioner men i kulturer som ser maskulinitet och femininitet som motpoler, där genusordning existerar, är också vissa maskuliniteter mer dominanta och har högre status än andra (Connell 2005 s. 68, Morgan 2004 s. 170).

Det finns inga fixerade maskuliniteter. Connell understryker vikten av att inte se varken hegemonisk eller marginaliserad maskulinitet som olika slags karaktärer utan gestaltningar av praktiker som dessutom ändrar skepnad med förändringar i samhället (2005 s. 81). Relationer mellan olika former av maskuliniteter följer heller ingen förutbestämd struktur. Informanterna i den här studien har exempelvis olika yrkesstatusar och befinner sig inte i samma ekonomiska situationer men förkroppsligar ändå en dominerande position som grupp i det specifika rum som Baren utgör. I det här mikro-sammanhanget finns samtidigt kopplingar till en genusordning på samhällelig nivå vilket skapar en *delaktighet* i ett större projekt av hegemonisk maskulinitet (ibid s. 79).

Connell menar också att "hegemonisk maskulinitet förkroppsligar en för stunden accepterad strategi" (2005 s. 77, min övers.). Jag använder därför *maskulina strategier* som begrepp för de sätt som männen i studien upprätthåller manlighet i olika sammanhang. Det kan ses som metoder att identifiera sig som man och praktisera

maskulinitet för att uppfattas som en man men också för att inte förlora privilegier befästa i en hegemonisk maskulinitet.

Plats, rum, rymd, kropp

Som jag förstår Connell är hegemonisk maskulinitet liksom andra maskuliniteter formade på ett strukturellt plan samtidigt som de förändras med skiften i genusordningar. Relationer mellan maskuliniteter skiftar också mellan olika sociala kontexter där maktordningar är påverkansbara. Maskulinitetsperspektivet är dynamiskt och svåranalyserat (Connell 2005. 76,81). Jag tror därför att den här studiens avgränsning till ett rum är en tacksam vinkel att arbeta med där det är informanternas heterogena sammansättning, en mångfald av maskuliniteter, som understryker processen till hegemoni. Baren avgränsning är materiell där väggar, tak och dörrar skapar ett rum att fokusera analysen till samtidigt som gränserna för vem som beträder rummet dras genom sociala praktiker. Detta ger Baren en *socio-rumslighet*, en viss karaktär som kan definieras genom att studera hur dessa gränser tar form (McDowell 1999 s. 4).

Den feministiska kulturgeografen Linda McDowell menar att det centrala för att förstå hur maktrelationer rumsliggörs är förståelsen för den mänskliga kroppen som individens plats (1999 s 34). Kroppen liksom rummet och platsen tar upp utrymme, de intar rymd. De gränser som omger platser, rum och kroppar bygger på särskilnad. De skapar olika sorters platser, rum och kroppar. McDowell använder här begreppet *skalor* (1999 s. 4,40). Skalor förbinder en plats geografi med de sociala dimensioner som påverkar vilka kroppar som möjliggörs, som är *in place*, och vilka som exkluderas, som är *out of place* (ibid).

Detta kan förstås genom tanken på hur en man i en bar förkroppsligar kulturella idéer om maskulinitet och barliv och på samma gång drar gränser för andra kroppars närvaro. Begreppet *förkroppsliga* är användbart för att ta fasta på att maskuliniteter och femininiteter får olika betydelser i olika sociala kontexter (ibid s. 34,40). Mannen i baren kan förkroppsliga en hegemonisk maskulinitet när han sitter vid Det Reserverade Bordet samtidigt som han intar en marginaliserad position genom sin yrkesstatus. Tyngdpunkten ligger på rörlighet, att bli och att göra snarare än att vara.

Sunkbar

Baren i studien är en *sunkbar* menar mina informanter. Innebörden i begreppet kommer att diskuteras närmare i Kapitel 2 "Baren, ett reservat?" men jag vill redan här passa på att kort förklara mitt ordval.

Sunkbar är inte nödvändigtvis något negativt ord, det räcker med en snabb googling för att upptäcka att både privatpersoner och kulturskribenter talar med värme om den. Sunkbaren har ett rykte om sig att vara prisvänlig, mysigt sliten och dämpad i belysning och att den släpper in alla oavsett social bakgrund. Gångbara synonymer är kvarterskrog, budgetbar och hak och kan avse såväl anrika södermalmslokaler som förortskrogar och nya innerstadskonkurrenter. Att jag valt just sunkbar beror alltså på att det är vad mina informanter ringar in den som. Vissa informanter varvar med synonyma begrepp men sunkbar är ett frekvent återkommande uttryck när de talar om Baren och jag ser ingen anledning att benämna den annorlunda. Det är således en emisk begreppsförståelse av Baren jag antar i studien (jfr Hübinette & Pripp 2017 s. 297).

Material, metod och etik

Studien bygger på 5 kvalitativa och semistrukturerade intervjuer med stammisar med tillträde till Det Reserverade Bordet, två med barpersonal och en med Barens seniorägare. Jag har gjort observationer av Gatan baren ligger på och förstås Baren i sig. Deltagande observationer sker löpande i samband med intervjuer eller genom att jag helt enkelt sitter vid bordet och deltar i samtal.

Observationen är en klassisk etnologisk metod för fältarbete som i mitt fall fått en naturligt rumslig avgränsning eftersom mitt kunskapsmål rör en specifik gemenskap som utspelar sig på en så kallad singellokal plats (Pripp & Öhlander 2011 s. 119). Observationerna är platsbaserade och med en i huvudsak hög grad av deltagande genom samtal vid bordet (Ibid 120). Att jag suttit med anteckningsblock eller dator har dock skapat en viss distans. Som en av informanterna uttryckte det vid ett tillfälle "man får passa sig lite vad man säger när hon sitter vid Bordet. Det där anteckningsblocket åker ju fram illa kvickt."

Observationerna har bidragit till att nyansera intervjuerna som har varit väl inramade på så vis att mina informanter och jag i förväg avsatt en specifik tid för att prata under inspelade former. Intervjutillfällena har också definierats genom att jag innan start förklarat studiens syfte, vissa etiska riktlinjer och testat att inspelningsappen på telefonen funkat som den ska (Fägerborg 2011 s. 90). De har i alla fall utom ett tagit plats på Baren, antingen vid Det Reserverade Bordet eller någon annanstans i rummet. Gränsen mellan intervju och samtal suddas ibland ut, exempelvis när jag och informanten förflyttar oss från ett avsides bord till det reserverade bordet fast samtalet ändå fortsätter. Jag tänker mig att här blir samtalet gränsen mellan intervjun som varit och den deltagande observationen som påbörjas.

Min forskarblick har under fältarbetet befunnit sig i gränslandet mellan ett inifrån- och ett utifrånperspektiv. Jag har som en av få kvinnor tillträde till Bordet vilket har sin enkla förklaring i att min pappa är en av stamgästerna vid Bordet. Det har aldrig varit någon diskussion om var jag ska sitta när jag träffar min pappa på Baren, snarare har mitt tillträde varit helt införstått med både stammisar och personal. Det är också denna självklara inkludering som väckt mitt intresse för den manliga gemenskapen som studieområde.

Det är en slags andrahandsposition jag haft där jag under flera år då och då suttit vid Bordet och tagit del av en gemenskap som egentligen inte är min. Med andra ord har jag praktiserat stammisgemenskap och tagit del av privilegier som bara denna grupp har på Baren men utifrån en andrahandsposition som från början varit villkorad av min egenskap som dotter. Etnologerna Magnus Öhlander och Oscar Pripp beskriver deltagande av den här formen som en dimension där forskaren delar vissa referensramar med fältets människor (2011 s. 125). I mitt fall innebär den delade referensramen, vid sidan av relationen till min pappa, min och informanternas gemensamma erfarenhet av Baren. Kort sagt så känner vi varandra mellan Barens väggar.

Andrahandspositionen är både problematisk och fördelaktig. Den skapar å ena sidan en öppenhet gentemot mig där alla jag tillfrågat som informanter varit positiva till att ställa upp. Det har även varit enkelt att uppnå de forskningsetiska principerna om

informations- och samtyckeskrav (Vetenskapsrådet 2002 s. 7,9). Under tiden som uppsatsidéer växt fram har jag haft möjlighet att berätta om dem och höra informanternas tankar om dessa.

En problematisk aspekt på närheten till informanterna är risken att jag förlorar i objektivitet. Jag använder mig av teorier som ser kritiskt på kulturella normer och det finns en risk att jag på ett omedvetet plan inte vill se närstående som deltagare i reproduktionen av strukturella orättvisor. Detta har jag reflekterat mycket över och även pratat med informanterna om. Här upplever jag att både informanter och jag har förståelse för spelets regler. Det är inte min uppgift att beskriva en gemytlig tillvaro på en stambar utan att så gott jag kan producera en studie som efterliknar forskning på högre akademisk nivå. De teoretiska och metodiska verktyg jag väljer ska därför också utan omskrivningar omsättas i uppsatsen.

Däremot har jag ett etiskt ansvar gentemot mina informanter. Det är inte alla informanter som önskat anonymisering, det har till och med varit någon som tvärtom föredragit att inte vara anonym. Jag har ändå valt att i enlighet med konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet 2002 s. 12) anonymisera både informanterna och Baren. Informanterna får därmed fingerade namn och baren jag utgår ifrån får heta Baren med stort B. Det Reserverade Bordet kommer också att förkortas till Bordet av utrymmesskäl.

Forskningsammanhang

För den här uppsatsen har jag inspirerats en del av etnologen Jesper Fundbergs avhandling *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter* (2003). Centralt i Fundbergs avhandling är problematiserandet av normalitet genom pojkfotbollens fostrande praktiker. Här analyseras maskuliniteter i en av dess mest normativa arenor; fotbollsplanen. Det är dessutom ett så kallat "svensklag" som står föremål för studien, vilket på ett strategiskt sätt riktar uppmärksamheten mot hur det "normala" skapas genom intersektioner som klass, etnicitet, sexualitet och kön (Fundberg, 2003, ss. 15,19ff).

Det normala är mer svårdefinierat för mitt empiriska fält. Å ena sidan är krogen traditionellt sett en mansdominerad sfär som kan kopplas samman med mäns historiska tillgång till offentlighet och arbetsliv (Damberg & Wiklund 2015 s. 69). Sett ur det perspektivet kan gemenskapen jag studerar ses som en representation av historiskt könssegregerande praktiker. Å andra sidan är gruppen män heterogent sammansatt med olika erfarenheter av livet. Medan någon är uppvuxen i arbetarklasskikt med instabila ekonomiska förhållanden har en annan en bakgrund från den övre medelklassen. Det finns berättelser om stabila yrkesbanor inom kreativa, manuella eller it-tekniska områden men också om klassresor uppåt och nedåt samhällsskikten, drog- och/eller alkoholberoende, sjukskrivningar, invandrarskap, entreprenörskap och arbetslöshet.

Det är därför inte helt enkelt att avgöra om jag studerar uppåt eller nedåt ur samhällssynpunkt. Är det de normativa eller de avvikande som fokuseras? Den grupp män jag studerar kan med maskulinitetsforskaren David Morgans ord sägas befinna sig i en flytande mellandimension där både stabila, mycket stabila och instabila former av livschanser samsas om samma utrymme. Det är här som länken mellan maskulinitet och klass är som mest flytande (Morgan, 2004, s. 174,175). Kanske är det också den heterogena utgångspunkten i mitt empiriska material som blir min uppsats kunskapsbidrag.

När Jesper Fundbergs avhandling publicerades sammanfattade han den tidigare etnologiska maskulinitetsforskningen till temana fäder och familjeliv, militärväsendet, arbetsgemenskap i manliga alternativt kvinnliga miljöer samt kropp och sexualitet (2003 s. 24). Sedan dess har det skrivits om maskulinitet inom en bredd av ämnen såsom skola, förskola, etnicitet, kläder och våldtäkt (Rosales 2010, Frangeur & Nordberg 2008, Larsson 2008, Larsson 2011, Lindberg 2015). För att få grepp om mångfalden av maskuliniteter i mitt empiriska material har jag även sökt mig utanför etnologins fält mot internationell forskning om män och maskuliniteter.

På ett nationellt liksom internationellt plan har maskulinitetsforskningen gått hand i hand med jämställdhetsprojekt och genusstudier, den har i hög grad inspirerats av feministiska studier av kvinnor och femininiteter (Connell et. al. 2004, Gullvåg Holter 2004, Hearn et.al. 2012). Genusforskningen kommer heller inte bara från

genusvetenskapligt håll, något som blivit tydligt för mig när jag sökt litteratur. Kunskapsbasen för uppsatsen ansluter sig därmed till en etnologisk och kulturteoretisk tradition av eklekticism med teoretisk inspiration från bland annat etnologer, sociologer, kulturgeografer, historiker, arkitekter och pedagoger (Gunnarsson Payne & Öhlander 2017 s. 15).

Disposition

Uppsatsen är disponerad i fyra kapitel, det här inledningskapitlet är det första. I nästa kapitel 2 "Det Reserverade Bordet" introducerar jag stammisarna, Barägaren och de två bartenders som är studiens informanter men det främsta fokuset ligger på stammisgemenskapens maskulina former. Kapitel 3 "Baren, ett reservat?" handlar om Baren som sunkbar och relationerna mellan Barens kvinnor och män, stammisar och personal. Det fjärde och sista kapitlet är en avslutande diskussion som redogör för uppsatsen med frågeställningarna i åtanke där jag även föreslår några punkter som studien skulle kunna utvecklas på.

Kapitel 2: Det Reserverade Bordet

Det Reserverade Bordet är placerat på en liten estrad i den mörka Barens främsta och ljusaste hörn. Platsen erbjuder utsikt över hela uteserveringen och nästan hela rummet där man sitter bredvid entrédörren med bara ett par steg ifrån bardisken. Bordet i mitten av sittgruppen är litet och vinglar ostadigt när någon ställer ner sitt ölglas. Det är ett bord för stammisar exklusivt och det är befäst med ett antal privilegier. Förutom fördelen att alltid ha någonstans att sitta i en ofta välbefolkad bar får stammisarna snabbare service, personligt bemötande, de har till skillnad från övriga dryckesgäster stående nota i baren, de får krita när det krisar, speciella ölglas köps in efter deras smak och det finns en något högre tolerans mot berusade stammisar än mot andra gäster.

Det här kapitlet handlar i första hand om hur gemenskapen vid Det Reserverade Bordet maskuliniseras. De två första avsnitten fokuserar på att presentera stammisarna och deras relation till Barägaren vilket trots deras olika sociala utgångspunkter ger dem en kollektivt maskulin position i Baren som rum. Syftet är att ringa in Bordet som en plats för män i grupp. I de två senare avsnitten analyserar jag olika maskulina strategier som uttrycks vid Bordet, strategier som både upprätthåller maskulinitet, förenar och exkluderar. Det jag vill visa på är att maskulinitet antar former som inte alltid avgörs av strukturella faktorer som samhällsstatus. Snarare är maskulina praktiker något flytande som inom ett genussystem och i vissa situationer antar specifika former (Connell 2005 s. 81).

Vägen till Det Reserverade Bordet

Så som berättelsen går avgjordes egenskapen som stamgäst i Barens tidiga dagar, innan Bordet existerade, av vilken ölsort du blev serverad när du bad om en stor stark. Lucky Star om du var en vanlig gäst, Norrlandsguld om du var stamgäst. Fulöl eller finöl enligt stammisarna. Det här var inte alltid så populärt hos de gäster som kategoriserades som vanliga gäster, något som Barägaren Josef, som vid den här tiden oftast stod bakom bardisken, löste genom att säga att flaskan i stammisens hand var en Norrlands Dynamit (en ölsort med högre alkoholhalt än standard för stor stark, min anm.). Grafikern Conrad minns övergången från vanlig gäst till stamgäst så här

”Första gången jag fick en Norrlands så var det Josef bakom baren och då förstod jag att det var en sorts gentlemens agreement att jag säger ingenting om att jag fick en Norrlands, vilket är en `finare öl', till skillnad från snubben bredvid som inte får en Norrlands utan en fulare öl utan jag låtsas att jag får en dynamit fast det inte är det. Då förstod jag att det fanns öl för stammisar men man fick liksom förtjäna att få en Norrlands istället för den andra sorten.”

Mellan Baren och stamgästen etablerades därmed en gentlemannamässig och tyst överenskommelse som befordrar gästen till stammis och som besvaras genom att den nyinvidga inte kommenterar riten som just skett. Överenskommelsen övergick så småningom till vänskap vilket ledde till ett reserverat bord bara för stammisar.

Etnologen Ingegerd Sigfridsson menar att såväl val av dryck som rum för att konsumera drycken utgör koder för samvaro och gemenskap, det handlar om ”delaktighet genom synliga attribut” (2005 s. 174). Drycken i handen kan här ses som en markör för relationen mellan Barägaren och stamgästen som symboliserar klivet uppåt i en hierarki som är specifik för Baren som rum. Det är en hierarki som förkroppsligas av män och kvinnor i Barens personalstyrka men även av stammisarna som män och konsumenter. Hierarkins funktioner kommer jag framförallt att återkomma till i kapitel 2. Dessutom markerade flaskan med Norrlandsguld en tillhörighet till övriga stamgäster. En inkörspport till en växande gemenskap mellan de män som förtjänat stammis-titeln.

Antalet män med tillträde till Bordet uppskattas av informanterna till någonstans mellan 10 och 15 personer varav fem kommer till tals i den här studien. Dessa fem har det gemensamt att de bor i antingen hyres- eller bostadsrätter nära Baren, fyra på Norrmalm och en strax utanför. De är mellan 53 och 66 år. Alla är heterosexuella, två lever i samboende äktenskap, en har ett långdistansförhållande som gift och två lever som singlar. Anders är Rangerare inom Storstockholms lokaltrafik, en annan är egenföretagare och driver ett antal restauranger i Stockholm - han kallas här Källarmästaren Oscar. En av männen, Forskaren Lasse, är sjukskriven på grund av psykisk ohälsa och har innan dess arbetat som forskare i biokemi på en medicinsk institution. En annan informant är den nyligen pensionerade It-redaktören Erik som tidigare jobbat på en statlig myndighet, och den sista av stammisarna har en mångsysslande bakgrund och är numera projektledare inom grafisk produktion – Grafikern Conrad. Det här är demografiska egenskaper som på ett eller annat sätt har

relevans för de maktrelationer som tar form på Baren och kommer att diskuteras ur olika tematiska perspektiv.

Ytterligare tre informanter ingår i studien; Barägaren Josef, Barchefen Emma och Inköpsansvariga Caroline. Barägaren är 57 år och bor i en stockholmsförort tillsammans med sin fru. Han har drivit krogar i många år och äger fler ställen än Baren. Det är dock bara Baren han befinner sig rent fysiskt på och är sedan fyra år tillbaka passiv, som han uttrycker det, vilket innebär att han tagit ett kliv tillbaka och överlåtit driften av Baren på sin son. Barägaren är dock på plats fem dagar i veckan, åtta timmar om dagen. Han menar att hans främsta uppgift är att hålla koll på folk och med folk menas både nybörjande tjejer bakom bardisken och gäster. Störande gäster eskorteras ut av Barägaren

”Om dom skriker och gapar till exempel då stör dom andra här inne då ska dom inte ha mer, då måste dom ut. Stämningen ska vara alltid lugn, alla ska trivas. Inte en massa fyllon och knarkare.”

Även om Josef ser sig som passiv i sitt barägarskap så har han därmed en hög grad av kontroll över både den personal och de gäster som vistas i rummet. Inkludering och exkludering av kroppar kan på ett rent praktiskt plan dras direkt till Barägaren. Hans närvaro påverkar hur gränser dras mellan de kroppar som möjliggörs, som är in place, och de kroppar som begränsas och utestängs, som är out of place (McDowell 1999 s. 34). Barägaren är därför en nyckelperson för de maktrelationer som tar plats på Baren och intar en central position i den rumsliga hierarkin.

Barchefen Emma och Inköpsansvariga Caroline skiljer sig från övriga informanter till kön och ålder. De är 29 respektive 22 år och bor i två olika stockholmsförorter, Emma lever i ett samboförhållande och Caroline som singel. Deras yrkesroller och position i rummets hierarki kommer att diskuteras närmare i kapitel 2. Barchefen och Inköpsansvariga har daglig kontakt med stammisarna men kontakten skiljer sig från den mellan stammisar och Barägare på en konkret punkt; Barchefen och Inköpsansvariga befinner sig bakom bardisken medan stammisar och Barägare sitter tillsammans vid Bordet.

Det bästa Bordet

Det finns gott om stamgäster på Baren men inte alla blir stammisar eller "Hardcore-stammisar" som Barchefen Emma uttrycker det. Hardcore-stammisarna utgörs av de tio till femtontal män som utmärker sig genom att ha varit på plats länge, kommer ofta och har tillgång till Bordet, fönsterbordet som Barägaren Josef har som bas under sina arbetspass. Enligt Barägaren själv är det bara stammisar och familj som får sätta sig ner där. Det här utgör också skillnaden mellan stamgäster och stammisar. Stamgäster är som Barägaren förklarar återkommande gäster, "dom andra jag inte umgås med" medan "stammisarna och jag, vi blev som familj".

Avgörande för tillträdet till Bordet är beroende av relationen till Barägaren. En sådan relation är ingenting som skapas i en handvändning. Samtliga informanter - stammisar, ägare och personal – förklarar tiden och den kontinuerliga uppslutningen som främsta orsak för tillträdet vid Bordet. Man ska i princip ha varit med från början menar Rangeraren eller åtminstone i fem år enligt Forskaren. Tiden och kontinuiteten kan sägas skapa en gräns för inkluderingen av nya kroppar, feminina som maskulina.

Metaforen "att känna sig som hemma" används av flera stammisar om både Bordet och Baren, det är "ett förlängt vardagsrum" som It-redaktören förklarar. Att Bordet är en maskulin sammanslutning är ingenting stammisarna funderat mycket på men det vanligaste svaret blir ändå att det har med Baren att göra snarare än Bordet. Könsfördelningen är överlag sned menar Forskaren. Både Rangeraren och Källarmästaren uppmanar mig att se mig omkring, "hur många kvinnor ser du här?". När den maskulina normen är så pass bekväm att den går förbi oreflekterad i vardagssocialiseringen indikerar det att den är dominerande (Hübinette et. al. 2012 s. 16, Connell 2005 s. 77). Normen gynnar männen vid Bordet i deras privilegier gentemot andra gäster men också eftersom den exkluderar andra kroppar från Bordet.

Det är däremot ingen av männen som har något emot själva idén om kvinnor vid Bordet, de är snarare måna om att uttrycka stöd för jämställdhet. Grafikern sammanfattar den här generella uppfattningen

"jag ser ingen skillnad på kvinnor och män men det är ett otroligt mansdominerat bord visst är det så. Inte så att det är uttalat att här sitter vi män men det har blivit så."

Den hegemoniska maskuliniteten kan därför även förstås som en delaktig maskulinitet där stammisarna inte vill exkludera men ändå drar fördel av normen och är delaktiga i att reproducera den (Connell 2005 s. 79,80, Fundberg 2003 s. 197).

Som grupp förkroppsligar männen vid Det Reserverade Bordet en hegemonisk alternativt delaktig position i form av rumslig maskulin dominans. De har förmåner gentemot andra gäster, står i direkt relation med Barägaren och har till viss del inflytande över Baren som materiellt rum. Samtidigt som kontinuiteten med samma människor omkring sig är viktig så är det skillnaden som gör gemenskapen menar många stammisar. Som Källarmästaren säger "det är inget kul att omge sig med Ja-sägare". I kommande två avsnitt vill jag försöka lyfta stammis-gruppens heterogenitet genom att belysa hur olika sorters maskulina strategier formar både maskulin enighet och motsägelsefullhet.

Det rationella glaset

Vägen förbi Baren är för vissa av stammisarna en länk mellan arbete och hem. För It-redaktören har det handlat om en mellanlandning vid kontorstidens slut, mellan 17 och 19, då det varit "ganska lagom att gå och ta en öl eller två, prata lite med gubbarna som sitter där och sen gå hem och laga mat". En tidsdisponering han sedan förhåller sig till även efter pensioneringen. Liknande förhållningssätt till vardagsstoppet på Baren har Källarmästaren som i regel går förbi efter jobbet vid 16-tiden, tar ett par glas och sen går hem. "Det är After Work", menar han. Både It-redaktören och Källarmästaren poängterar att den geografiska närheten mellan Baren och hemmet ger en prägel av enkelhet till glaset som tas efter jobbet. Det blir i förhållande till tid och avstånd rationella glas som är anpassade efter arbetstider.

It-redaktören och Källarmästaren kan på sätt och vis sägas förkroppsliga en idag levande bild av Stockholms innerstadsbefolkning som den över- till medelklass vilken genom gentriferingen ersatt den tidigare dominerande arbetarklassen (jfr McDowell 1999 s. 104). Vad som är intressant i sammanhanget är dock inte huruvida de påverkat gentrifieringsprocesser eller inte, utan att de genom yrkesmässigt intellektuell teknisk kunskap respektive entreprenörskap är ganska väletablerade i det kapitalistiska

samhället (Connell 2005 s. 164, 165). Med andra ord så har de råd och möjlighet att dricka dyrare öl på finare ställen.

Att dricka billig öl har även det en rationell betoning hos dessa två stammisar. Som Källarmästaren uttrycker det "på Stureplan får du betala en hundring för en öl så det är fyra gånger billigare här. Jag har råd att gå på Stureplan men det finns ingen anledning". It-redaktören håller samma linje och berättar att han en gång för omväxlings skull gick in på en närliggande pub som är nischad genom att erbjuda ett rikt utbud på ölsorter där han "får betala 55 kronor (för en öl). Så ekonomisk är jag faktiskt, det finns ingen anledning att betala 30 kronor mer." Rangeraren är en tredje stammis som stämmer in i den rationella tankebanan "Spelar ingen roll om jag har råd eller inte. Varför ska jag ge bort pengar? Så mycket godare är det ju inte." Inte heller smaken inkräktar på den ekonomiska medvetenheten. Det finns alltså ingen anledning att betala mer för öl när en kan få den billigt. Det är inte logiskt.

Rationella och logiska egenskaper är traditionellt sett knutet till maskulinitet. Det är aspekter i en hegemonisk maskulinitet med historiskt djup i den europeiska kunskapsproduktionen som också har stort inflytande över hur auktoritet i samhället fördelas (Connell 2005 s. 164). Det bygger i grunden på den cartesianska idétraditionen av kategorisering av manligt och kvinnligt som separata och motsatta egenskaper, ett system av dikotomier som på samma gång skiljer mellan kön och överordnar mannen över kvinnan men också den vita mannen över den svarta mannen (Molina 2011 s. 28).

Att vara rationell och logisk ses ur ett feministiskt kritiskt perspektiv som förbehållet mannen i det västerländska samhället. Något som legitimerat imperialism, kolonialism och patriarkat och gjort Europa och Nordamerika till världsdominerande kulturer (Molina 2011 s. 29, Connell 2005 s. 186ff). På ett politiskt-historiskt plan finns därmed en stark koppling mellan maskulinitet, militär dominans och rationalitet/logik. Även om denna koppling fortfarande är aktuellt i västerländsk ideologi så har teknisk innovation och ekonomisk utveckling förändrat många genusstrukturer. För maskulinitetens ideal har just det att arbetsmarknaden kommit att kretsa runt teknisk expertis i olika former skapat fler varianter av hegemonisk maskulinitet som alla bär på rationella drag (Connell 2005 s. 193). Rationalitet och logik är således maskulina strategier som skiftat

i mening över tid men behållit en karaktär av manlighet som är användbar för upprätthållandet av dominans.

Om det rationella i att betala så lite som möjligt för en öl kan ses som en maskulin strategi så bör kvinnor enligt dikotomins logik söka sig till andra platser och andra former av dryckesvanor. En sådan uppfattning kan ses i följande citat där Källarmästaren delar sin syn på den manliga dominansen vid Bordet

"...Kvinnor vill ha det snyggt och prydligt omkring sig. Männen är inte lika noga med det. Vi (män) tänker mer på priset, vi konsumerar mer än vad kvinnor gör. Kvinnor som kommer in och vill ta en öl eller ett glas vin kanske tycker det är trevligare om det är lite tjugigare och släpper in lite mer ljus. Se dig omkring. Hur många kvinnor ser du? Just när det gäller AW så är det inte så ofta man ser gubbar sitta och prata med kvinnor, man socialiserar inte på det sättet. Då är det mer parvis. Kvinnor går till en vinbar medan män går till en pub."

I citatet får det rationella glaset mening som maskulint genom att placera det feminina som en binär opposition. Kvinnor går inte till Baren därför att de värdesätter det inredningsmateriella och en estetiskt ljus atmosfär. Män är på Baren för att de inte bryr sig om samma saker som kvinnor utan i första hand är kostnadseffektiva.

Det här resonemanget löper i en traditionell linje av cartesiansk kategorisering där rummet definieras efter mannen som den rationellt tänkande, han står för intellektet, medan kvinnans frånvaro förklaras med hennes förkärlek till känslomässiga upplevelser, hon står för kroppen (Molina 2011 s. 29, Knights & Thanem 2005 s. 32,33). Dualismen mellan rationalitet och känsla, intellekt och kropp förkroppsligas i det västerländska samhället genom att om och om igen knyta kulturella föreställningar om rationalitet och intellekt till män och känsla och kropp till kvinnor. Det reglerar vilka möjligheter som finns att göra accepterade former av femininitet och maskulinitet och det reproducerar en form av icke-emotionell, det vill säga rationell, hegemonisk maskulinitet (Knights & Thanem 2005 s. 33,40).

Det rationella glaset står dessutom i motsats till det dyra glaset på Stureplan och på den nischade ölpuben, det ska inte vara dyrt med öl och smakskillnaden har, åtminstone när det kommer till vardagsglaset, liten betydelse. Det markeras därmed ett avstånd gentemot det fina, det exklusiva och mot expertisen. Det överflödiga är inte

logiskt, det är glas som styrs av känslor och inte kostnadseffektivitet vilket gör dem oattraktiva för Rangeraren, It-redaktören och Källarmästaren i deras vardag.

Även om kroppen genom kunskapsproduktion knyts till kvinnor så har den betydelse för konstruktionen av maskulinitet, den är oundviklig men samtidigt inte fixerad (Connell 2005 s. 56). För stammisarna, liksom för de flesta människor, har kroppen stor betydelse i relation till yrkeslivet. Rangeraren har ett mer fysiskt krävande arbete än både It-redaktören och den entreprenörsdrivna Källarmästaren och är också den enda av stammisarna som uttalar att det utförs alkoholtester på arbetsplatsen där han uppmanas svara på hur många glas han druckit dagen före arbete. Det är lätt att här vara snabb med slutsatsen att det därmed finns olika grader av kroppslig sårbarhet i relation till yrke och ekonomisk trygghet bland dessa män som alla har en rationell syn på ölpriser. Det är lätt att tänka sig att Rangeraren som rör sig i tunnlar och på spår är mer beroende av en fysiskt fungerande kropp för att sköta sina arbetsuppgifter. Kanske är det också så. Men så ytligt går det inte att tolka Rangerarens, It-redaktörens och Källarmästarens uttalanden.

Det är Källarmästaren Oscar och It-redaktören Erik som räknar sina glas; två till tre för Källarmästaren som inte gillar att bli för berusad dagen innan jobb och två normalt för It-redaktören som tillägger "förr var det mera faktiskt. Då kunde det bli 4,5 öl. Men inte nu. Dels var jag yngre förr. Jag var 10 år yngre när jag började gå där". Rangeraren Anders räknar, trots fysiskt ansträngande jobb och alkoholtester, inte ölen utan "betalar det jag ska sen går jag. Klar när jag är klar". Men han är aldrig ute på bar senare än åtta på kvällen "det är ytterst sällan jag är ute längre, det är jag för gammal för".

Det är för Rangeraren liksom för It-redaktören ålder snarare än arbete som rationaliserar antalet glas och ramar in tidsgränsen för barhäng. Detta blir särskilt tydligt för It-redaktören som ju är pensionär. För tio år sedan, innan pensioneringen, gick det bra att dricka mer, kroppen orkade mer trots att den också arbetade om än med relativt stillasittande arbetsuppgifter. Rangeraren dricker så många glas han vill, trotsar arbetsgivarens regleringsförsök och begränsar sig genom tid. Istället är det Källarmästaren som är den som tänker mest på morgondagen när det kommer till berusning. Som Connell skriver, kroppar är olika, de förändras och de gör motstånd (2005 s.57). En annan slutsats är att en eventuell skillnad mellan maskuliniteter som

förkroppsligas genom männens olika klasspositioner överbyggs av en rationellt maskulin strategi. Att den rationellt hegemoniska maskuliniteten förkroppsligas på Baren skulle också kunna innebära att andra maskuliniteter marginaliseras i gemenskapen. Men rationaliteten motarbetas samtidigt av en del emotionella praktiker, t ex inkludering av marginaliserade maskuliniteter vilket är nästa avsnitts tema.

Inkluderingen av olikheter och gemenskapens gränser

Rangeraren, Källarmästaren och It-redaktören har alla ett ganska rakt linjerat arbetsliv, bakom sig eller i den position de nu befinner sig i. De har alla jobbat länge i respektive bransch, haft långvariga fasta anställningar alternativt välfungerande egna företag. En stabilitet som reflekteras i deras ekonomi och som tillåter dem ganska fria val av fritidsliv. Både It-redaktören och Rangeraren åker på flertalet utlandsresor varje år, weekends och långresor, liksom Källarmästaren som ofta reser mellan Sverige och Asien. Men för Grafikern och Forskaren har sjukskrivningar och beroendeproblematik inkräktat på stabiliteten och gjort valmöjligheterna mindre. De är mer bundna till det lokala livet vilket på ett globalt plan positionerar dem i en marginaliserad form av maskulinitet till skillnad från de tre förstnämnda vars rörelsefrihet mer stämmer in på en hegemonisk maskulinitet av västerländsk rörelsefrihet (jfr McDowell 1999 s. 2,3).

Den klart mest välutbildade av stammisarna är Forskaren som efter doktorandutbildningen jobbat ganska många år med bioforskning på ett stort forskningsinstitut i Stockholm. Sedan några år tillbaka är han sjukskriven på heltid, något som är relaterat till hans diagnos Bipolär sjukdom. Sjukskrivningen innebar på sikt lägre inkomst, något som reflekterats i det sociala livet. Forskaren som tidigare jobbade mellan 40 och 80 timmar per vecka hade betydligt mer exklusiva stammarer och drack ofta dyra drinkar.

Maskulinitetsforskaren David Morgan menar att arbetslöshet kan innebära en förlust av maskulinitet. Här sammankopplar historien maskulinitet med klass där yrkestiteln länge var vad som definierade klasstatus och drog gränser mellan ekonomiska dimensioner i samhället. Tillsammans med jobb och offentlighet som maskulina sfärer, ställt mot kvinnan och det privata, har familjeförsörjaren blivit en ideal form av

maskulinitet med fortsatt betydelse även i det moderna samhället (Morgan 2004 s. 169). Forskaren är ingen familjeförsörjare i traditionell mening, han är ogift och har inga barn att försörja, men steget från en offentlig yrkesposition inom medicinsk expertis, ett i övrigt manligt dominerat område (Davis 2005 s. 151), till en långtidssjukskrivning centrerat kring hemmet handlar om mer än förändringar i ekonomisk status. Det handlar om en helt ny position i hierarkin av maskuliniteter.

Forskaren gick från hög aktivitet av tid disponerad i arbetslivets offentlighet till en passiv situation i hemmet. Från individuell prestation till en kollektiv status delad med andra i sjukskrivningssituationer. Det är en nästintill stereotyp form av hegemonisk maskulinitet i form av den högpresterande och framgångsrike akademikern som faller. Utöver detta innebär sjukdomsstatus en förlust av maskulinitet i form av kontroll över kroppen i fysisk och psykisk form, det är ett stadie av sårbarhet där maskuliniteten utmanas genom att vara i behov av hjälp istället för att vara den som står för handling (Courtenay 2000 s. 1389).

Det är mot denna bakgrund som Forskaren kommer till Baren. Han förklarar att det när Baren öppnade var ett dåligt utbud på krogar i kvarteren där han bor och i samband med att hans gamla stamhak hade flyttat och han dessutom hade mindre med pengar så kom öppningen ganska lägligt

”det (fanns) nästan ingenting, det var jättetråkiga pubar, irländska pisspubar och annan skit. Det här var ju toppen när det kom hit. Då blev vi ju ganska snabbt ett kompisgäng som gick hit under storhetsdagarna. Vi var ett ganska stort gäng som umgicks här. Kommer inte ihåg första gången jag var här. Men It-redaktören kommer ihåg första gången han träffade mig och det kan inte varit många dagar efter det att de öppnade.”

Och It-redaktören minns detta

”Kände ingen. Men lärde rätt snabbt känna våra stycken där. Nån kväll precis i början... då hade dom tv där, det har dom ju inte längre. Och de visade en hockeymatch eller fotbollsmatch och jag frågade en kille som satt precis bredvid hur det gick för Hammarby i fotbollen, och det visste han. Och vi började prata lite grann. Det var Forskaren.”

Sporten blev ett samtalsämne och, liksom ritualen med flaskan av Norrlandsguld, en öppning för gemenskap. Sport är ett område med starkt maskulina associationer och betydelser för allt mellan mäns kroppsuppfattning och relationer till andra män som för

historiska representationer av maskulinitet på nationalstatsnivå (Fundberg 2003, Cunningham et.al. 2014). Att tala om sport är ett sätt att förhandla om utrymme, att positionera sig i rummet som en maskulin kropp och att vara delaktig i den hegemoniskt maskulina sfär som sport utgör utan att själv praktisera den (Connell 2005 s. 79). Samtalsämnet bär därför på potentiella maktaspekter där okunskap om sport eller fel sätt att tala om sport kan medföra dominans eller underordning (jfr Gregory 2014 s. 419, 421). Samtidigt är inte Baren någon sportbar per definition. Tv:n som stod på i de tidiga dagarna kunde lika gärna visa tv-serien Cops och finns överhuvudtaget inte kvar idag.

Sport har snarare en relationell betydelse för upprätthållandet av gemenskapen mellan stammisarna. Grafikern Conrad har exempelvis inget direkt intresse för sport men använder ändå fotboll som kommunikationsmedel i vissa situationer

”...om jag och t ex Barägaren sitter själva, jag förlorar mig i Facebook eller nåt men så kommer jag på mig själv och frågar honom hur det går för syrianska eller nåt annat. Det är en slags artighet som hör till tycker jag... Är det svårt att prata om nåt annat än fotboll så pratar vi om fotboll.”

Stammisarna, och personalen, är i olika grad sportintresserade men det är ett gångbart samtalsämne, såväl i början av processen att lära känna varandra som vid den etablerade vänskapen idag. Det framstår som ett avslappnat, neutralt område.

Utöver att sport är en maskulint dominerad sfär så har den också en heterosexuell prägel. Sport som praktik och samtalsämne befinner sig i ett fält av *straight mind*, den naturaliserade utgångspunkten av heterosexualitet och binära könsrelationer som gör andra relationer och sexualiteter mindre möjliga (Fusco 2014 s. 436,437). Att den maskulina gemenskapen vid Bordet även är en heterosexuell gemenskap är inte alltid så tydlig eftersom den så sällan avbryts av icke-heterosexuella kroppars anspråk (McDowell 1999 s. 62).

Vid en deltagande observation tydliggörs dock hur maskuliniteter både befinner sig inom ett genussystem och samtidigt får mening genom intersektioner av sexualitet och etnicitet (Connell 2005 s. 76). Under VM-kvalet diskuteras det ganska så intensivt vid Bordet. Barägaren Josef, It-redaktören Erik och Källarmästaren Oscar kommenterar ”den divige Zlatan” som trots att han inte längre är med i landslaget konstant ”tar fokus

från kollektivet” genom att ta upp mediautrymme. Stämningen blir närmast fnissig när Barägaren Josef citerar en svensk back inför kvalet mot Italien ”nu ska vi ta de här jävla fittorna”. Barägaren blir dock snabbt allvarlig när han kommer på att jag är med och ber snabbt om ursäkt.

Det här är ett samtal som med Jesper Fundbergs ord kan förstås som *rekvisita* för gemenskapen (2003 s. 76). Sport är inte alltför viktigt för stammisarna men det skapar sammanhang. Zlatan feminiseras eftersom han inte längre representerar kollektivet, det vill säga landslaget och nationalstaten. Han förflyttas i den maskulina hierarkin genom att betecknas som diva, han blir mindre manlig. Även italienarna, som motståndare till det svenska kollektivet, degraderas till ett kvinnligt könsorgan. Skratten avväpnar allvaret i språkbruket men skapar samtidigt en gemensam plattform där femininitet är oförenligt med maskulinitet eftersom män förknippade med feminina kroppar bara är naturliga i en heterosexuell akt (Ibid).

Sport blir situerad som en maskulin strategi som förenar och skapar samtalsämnen och i och med att strategin tar form mot en heterosexuell fond, en straight mind, så går ingen maskulinitet förlorad. Sport som samtalsämne över öl som praktik är ett område som därför kan ses som ett maskulint *safe haven*, en psykologiskt trygg sfär där risken för förlust av maskulinitet är låg (jfr Cunningham et.al. 2014 s. 409). Men det förutsätter en heterosexualitet, det är en straight safe haven.

En annan stammis med en brokigare bakgrund är Grafikern Conrad som har en historia med sjukskrivningar, överkonsumtion av alkohol och drogmissbruk. Han har jobbat i olika branscher exempelvis på krogen och som flyttgubbe och har nu landat som produktionsledare inom grafisk produktion. Vägen till nuvarande jobb har gått genom intresset för fotografering. Grafikern både fotar och samlar på kameror på den nivån att han nu är uppe i drygt 300 stycken. Grafikern förklarar, något han har gemensamt med Forskaren, att ett sätt att dra ner på alkoholintaget är att inte dricka hemma. Att gå hem från Baren är lika med att det är slut med alkoholen för dagen. Men det är ändå lätt att det bli lite för mycket. Grafikern förklarar

”Det finns ett uttryck i Kirkegaards Gustav Grodslukaren ‘Bordet är härligt och förfärligt’. Stämmer ganska bra för mig eftersom jag har en viss relation eller problematik med alkohol och historiskt sett

haft även med droger. Tycker att jag har ganska bra kontroll över alkoholen, drogerna har jag slutat med för länge sen. Bordet och Baren är både härligt och förfärligt.”

Det finns andra stammisar, som i den här studien inte kommer till tals, med liknande beroendeproblematik. För Grafikern har det betytt att dessa andra män dragit sig till honom, eftersom han både har erfarenhet av missbruk och även tagit sig ur det på vissa punkter. Det har skapat en gemenskap som Grafikern inte är helt nöjd med även om han har delat med sig av sina erfarenheter och kontakter till platser som kan erbjuda hjälp

”Jag drar mig väldigt mycket för att släppa in folk runt bordet i min privata sfär det vill säga Facebook, mitt telefonnummer och såna saker. Vissa har fått det och vissa nobbar jag helt enkelt... jag vill inte ha med dem att göra för jag blir liksom uppkäkad då... därför drar jag en gräns vid det privata umgänget. Men vid det här bordet så märker jag att man har många gemensamma nämnare som med It-redaktören då och fotograferandet och att man kan diskutera andra saker. Med dom människorna känns det som att, oavsett ställe, så är det naturligt att lämna ut nummer och Facebook och såna saker medans med andra så drar jag en gräns.”

Det finns därmed en gräns mellan stammisar och stammisar som dras tydligare för den ena gruppen än den andra. När det kommer till delade intressen som fotografi så är gemenskapen något som kan utvecklas in i den privata sfären utanför Baren. Men när det gäller den missbrukande gruppen så är det en marginaliserad form av maskulinitet som utgör basen för gemenskap. It-redaktören förkroppsligar i det här citatet en hegemonisk maskulinitet, han representerar den grupp män på Baren som har en privilegierad position i relation till det omgivande samhället (Connell 2005 s. 77).

Grafikern står på det här sättet med en fot i en marginaliserad maskulinitet som formas av erfarenheter av manuellt arbete, arbetslöshet och missbruk samtidigt som han idag förkroppsligar den hegemoniska maskulinitet som kommer ur självständighet, yrkesstatus och specifik teknisk kunskap (Ibid s. 164). I gemenskapen föredras den kulturellt förmånliga formen av maskulinitet gentemot den marginaliserade (jfr Connell 2005 s. 79, 111).

Sammanfattning

Stammisarna är en grupp män med speciell status på Baren. Genom tillträdet till Det Reserverade Bordet med dess privilegier skapas en hegemonisk maskulinitet i kollektiv form som stammisarna är delaktiga i. Stammisarna är samtidigt individer med olika bakgrunder och skilda livssituationer som skapat sammanhang vid Bordet. Gemenskapen upprätthålls genom maskulina strategier som kan ta materiella former såsom öl på flaska och prisvänligt fat eller innebära samtalsämnen som sport. Att strategierna fungerar maskuliniserande beror på att de utgår från heterosexualitet och/eller avståndstagande mot femininitet.

Gemenskapen tar dock hänsyn till olikheter i livssituationer och yrkesmässig/ekonomisk status men den kräver ett visst mått av självkontroll där missbruk och överkonsumtion befinner sig i gränslandet för att klassas som out of place. Det är också tydligt att kroppen är viktig även i en maskulin sfär. Den traditionella uppdelningen mellan maskulinitet/rationalitet och kropp/känsla/femininitet utmanas av det faktum att mäns kroppar känner av ålder, yrkesliv och alkoholbruk. Hegemonisk maskulinitet är dessutom känslig för existensen av mäns kroppar när det handlar om psykisk ohälsa och sjukdomar. Att gemenskapen klarar av ett visst mått av olikheter tyder på att stammisarnas delaktighet i hegemoni får en speciell form på Baren. I nästa kapitel kommer därför Barens karaktäristik tas med i analysen.

Kapitel 3: Baren, ett reservat?

Det här kapitlet handlar om Baren som ett potentiellt maskulint reservat. Baren kan ses som en fast punkt i en föränderlig stad, en trygghet som tar upp rymd i form av ett förlängt vardagsrum. Samtidigt är Baren inget skyddat område. Där återfinns samma sorts framgångar och problem som i samhället i övrigt. Linda McDowell skriver att sexualitet och genusrelationer är inskrivna i den materiella miljön som regleringar för vilka kroppar som tillåts vistas på en plats (1999 s. 166). Det Reserverade Bordet har i det förra kapitlet beskrivits som en knutpunkt för en gemenskap som upprätthålls genom maskulina strategier. Detta kapitel kommer att utöka det geografiska omfånget från Bordet till Baren där jag tittar på hur maskulinitet uttrycks i relation till Baren som materiellt rum. De två första avsnitten beaktar några aspekter som jag menar ger Baren en viss karaktär, en specifik socio-rumslighet.

I det här kapitlet återkommer jag till rummets hierarki där Barens yrkeskvinnor tar plats i ett rum av maskulina skalor. Barchefen Emma och Inköpsansvariga Caroline har centrala roller för Barens verksamhet. Emma har det övergripande ansvaret för driften av Baren och Caroline planerar alla inköp samt har en del personalansvar. De har varit på plats länge, 7 respektive 3 år, och känner stammisarna väl. De intar därmed positioner av makt både på Baren som arbetsplats och i relation till stammisarna. De utmanar rummets genusordning. Hur förkroppsligad femininitet gör anspråk på utrymme och dominans och hur det påverkar maskulinitetsformer blir här intressant. De två sista avsnitten kommer därför att handla om hur maskuliniteter möter motstånd i femininiteter och hur detta påverkar gemenskapens hegemoni.

Den genuina sunkbaren blir demokratisk

Utgångspunkten för gemenskapen hos stammisarna är individualism, den bygger på praktiker av självständigt barhäng. Vanan att gå på bar ensam är genomgående hos de manliga informanterna, det är den vanan som resulterat i ett maskulint sammanhang och så småningom ett reserverat bord. Männerna tycks överlag, från sina olika utgångspositioner, ha hittat till Baren i ensam skepnad utan avsikt att socialisera med andra (män) i någon större utsträckning. Det handlar i de här fallen om ett glas efter jobbet eller, som för Forskaren, fyra glas för att dämpa ångesten, att ha en stund

för sig själv med en tidning eller att ta en öl och småprata med bartendern men inte någon uttalad drift att söka sammanhang. Det finns en dragning till det ensamma som ringas in med ord som ödslighet, udda människoöden, lugn och tystnad och det är något som förknippas med skicket på den ursprungliga inredningen på Baren. Den var genuint sunkig. Lappad och lagad av hussnickaren, allt var "snett och vint" enligt Forskaren "och det var faktiskt bättre förr."

Förändringarna på Baren bemöts alltså inte helt och hållet med optimism, trots att männen är nöjda med att ha ett reserverat bord till sitt förfogande. Det uttrycks som sagt en viss längtan tillbaka till Barens tidiga dagar. Den nyligen pensionerade It-redaktören beskriver skillnaden mellan nu och då

"För fyra fem år sen när man byggde om rätt rejält, ny inredning och så där... Och det är klart man behövde göra det. När de öppnade här var det verkligen sunkigt alltså. Det var rangliga bord och stolar, man visste inte om stolen man satt på skulle hålla. Det hände att en stol rasade ihop plötsligt för folk. Men det var rätt charmigt på ett sätt som det kanske inte är idag. Väldigt populärt bland ungdomar nu. Ett ställe som de går till för att värma upp. Men när dom kommer så går gärna jag."

Grafikern håller med om att stället blivit ungdomligare men också mer allmänt

"Förut var det mer sunkkrog med s på nåt sätt vilket inte jag hade någonting emot. Vanligt folk gick inte in här på nåt sätt, nu är det mycket mer uppblandat... Nu är Baren lite mer exploaterad om man säger så... Ungdomar hamnar här, handelshögskolan hamnar här, alla möjliga typer och det är väl bra... jag tycker nog mer om det här att det är lite ödsligt att sitta för sig själv. Men det är ju så egoistiskt tänkt jag ser ju att det går bra här och det är mycket folk och så, och eftersom jag gillar ägarna så är jag lite kluven. Men jag vill hellre ha Bordet för mig själv och lite mera valfrihet."

Både It-redaktören och Grafikern uttrycker en sentimentalitet över att Barens ursprungliga karaktär delvis gått förlorad med en företagsmässig framgång. Framgångarna förknippas dels med renoveringar som rustat upp stället en aning men framförallt är det den expanderande som öppnat upp för ett bredare klientel som verkar påverka stammisarnas känsla av att identifiera sig med Baren som rum. Det är också berättelsen om en västerländskt normativ maskulinitet kännetecknad av självständighet, egensinnighet och en lite rå manlighet som här tar form (Connell 2005 s. 70). Man är vad vanligt folk inte är. Man tål ödslighet och udda människoöden, risken att stolen man sitter på faller isär bekommer en inte och man sitter gärna själv och dricker i en sliten miljö.

Berättelsen är inte ny utan har snarare något autentiskt över sig. En något sliten man i en ännu mer sliten bar är en bild som bär på associationer till såväl verklighetens arbetarklassmän som till en uppsjö representationer av den manligt tärda Clint Eastwood-mannen på filmduken (jfr Connell 70, 214). Berättelsen om Barens ursprungliga sunkighet och ödslighet stämmer väl in i detta scenario. Intressant är hur stammisarnas distansering till Barens nya yngre skepnad ger deras kroppar en djupare samhörighet med det gamla rummets materialitet. Med de materiella förändringarna av rummet har upplevelsen av att vara behörig, in place, luckrats upp där en känsla av att inte helt passa in tagit form (McDowell 1999 s. 39,40).

Från de tidiga dagarna i Barens historia har ölserveringen demokratiserats så till vida att den numera hålls upp på fat och alla gäster betalar 25 kronor för en stor stark. Vill någon ha en finare öl så är det ett fritt val som kostar 40 kronor mer, för alla. Öppettiderna har utökats, det har införts karaokekvällar och maskeradteman med drinkerbjudanden som annonseras på Facebook. Det är det som har lett till en yngre och mer könsutjämnad kundbas, tror stammisarna. Baren har blivit flerskalig och mer inkluderande och därmed mindre av "en sunnkrog med s".

Det har enligt Grafikern blivit färre karaktärer på Baren. It-redaktören är av samma mening

"Det var en speciell stämning där, en stämning som kanske inte råder där riktigt nu längre. Det var mycket tokstrolleri... Och det var kanske lite roligare förr. Det var mer original som gick där än vad det är idag."

Rummets skalor verkar ha omformats på ett sätt som gör karaktärer och original mindre trovärdiga på platsen. För stammisarna var det det genuint sunkiga och originalens konformitet som karaktäriserade Baren. Det var i den sortens rum som individualistiska maskuliniteter gled över i en gemenskapsform.

Det är ett sunkhak, det är vårt sunkhak

Vattenhål, barhängsbar, sunkhak, en helt vanlig pub. Definitionerna av Baren varierar något från samtal till samtal men det finns ett antal ord som återkommer och sammantaget förtydligar den rådande känslan på Baren. Den upplevs som opretentiös, avslappnad, smutsig, sliten, anonym, stämningsfull, schabbig, trevlig, trivsamt,

charmig, mörk och beskrivs med mer eller mindre eftertryck som sunkig. Det är ingen finkrog som målas fram här. Förändringarna har inte nått Barens kärna av egenskaper utan "Baren är och var ett sunkhak. Ett genuint sunkhak när det öppnade, men det var vårt sunkhak" som It-redaktören uttrycker det. Rangeraren Anders har följande åsikter om Baren som materiellt rum

"Du får skriva djup suck. Det finns väl inget större positivt med det. Men man sitter här i alla fall. Det som är positivt är att det inte är stelt här. Man behöver inte vara så försiktig. Har man ut nåt så går det att torka upp. Går man på ett finare ställe så kan man vara mindre välkommen efteråt."

Det här kan tolkas som att Baren inte är inredd på ett sätt som är estetiskt skönt för ögat och att den saknar exklusivitet men att det samtidigt finns en bekvämlighet i detta. Att spilla ut sitt glas är avdramatiserat, det stör inte rummets ordning på ett olösligt sätt, till skillnad från ett 'finare ställe' där samma misstag kan medföra exkludering. Att skapa ett sammanhang som stamgäst blir således mer krävande på en finkrog. Det skulle kunna sägas att finkrogen kräver ordning medan sunkbaren tillåter kaos (jfr Ehn & Löfgren 2001 s. 47).

Baren är ett sunkhak, det är dess nisch enligt Källarmästaren Oscar som menar att "det ska vara lite smuts under stolarna". Grafikern Conrad är kanske ännu tydligare

"Epitetet för sunnkrog det är att man lägger ner armarna på bardisken sen så sitter dom fast för dom är kletiga för man torkar inte."

Smutsen, kladdet och oordningen tycks vara något som hör till. En klassisk studie av smuts och oordning är Mary Douglas Renhet och Fara där renhet teoretiseras som det system där smuts blir avvikande, den olämpliga materialen (1997 s. 55,56). Douglas tes handlar om att människan genom perception kategoriserar sin omgivning genom ordningsfilter. Var sak har sin plats och placerat på fel ställe blir ett föremål, eller en företeelse, malplacerad. System av kategorisering är också en kulturell sak som enligt Douglas befinner sig på en strukturell nivå; kategoriseringssystem får näring genom den auktoritära kulturens vedertagna normer (Ibid s. 60).

I klassamhället struktureras smuts hierarkiskt, något som framträder när man tittar på yrkeskategorier. Lågstatusjobb som vårdbiträde inom äldreomsorg, gatustädare och sophämtare handskas med kategorier av smuts som är kulturellt konstruerat som

äckligt och motbjudande medan yrken som läkare och brandmän befinner sig högre upp i hierarkin trots direkt kontakt med smuts och kroppsvätskor (Widding Isaksen 2005, Slutskaya et. al. 2016). Mot den bakgrunden ser Barens smuts både klassblind och inkluderande ut, inte minst när stammisarnas skilda yrkesstatus beaktas. Oavsett var männen vid Bordet varit innan de klev in genom Barens entrédörr- i redaktionsrummet, på kemilabbet, ute på tågspåret, i restaurangköket, på kontoret eller hemma -så tilltalas de så pass mycket av Barens rum att de blivit stammisar.

På Baren är smuts och kaos inte malplacerat, snarare en del av platsens karaktär. Det ingår i det mönster av skalor som explicit särskiljer Baren från andra barer (McDowell 1999). En Bar med andra preferenser skulle inte acceptera samma inredning, orenhet och samma beteenden, det skulle bryta mot ordningen och betraktas som avvikande. På så vis gör Baren ett materiellt motstånd mot den auktoritära bar-kulturens krav på renhet och ordning. Tillsammans med de prisvänliga glasen formar Baren ett rum för en mångfald av plånböcker, så länge en känner sig bekväm med lite smuts under stolen.

Och det gör stammisarna. Här finns ingen direkt önskan om att laga det trasiga eller rengöra det smutsiga, snarare en uttalad längtan tillbaka till mer sunkigt originella tider. Stammisgruppen bygger i grunden på att vara möjlig som ensam kropp i en bar, att tillåtas vara ett original och att attraheras av den sortens rum där olikheter inkluderas. Gemenskapen har både paralleller till en hegemonisk maskulinitet i form av den självständiga mannen och till solidaritet med marginaliserade maskuliniteter. Den ensamma kroppen såväl som originalen är också i alla stammisarnas berättelser just män. Att stammisarna har fått en privilegierad position på Baren och att de samtidigt påverkas av dess socio-rumsliga förändringar innebär att Bar och Bord har inflytande på varandra. Barens oordning får därmed en viss maskulin prägel som samtidigt är förhandlingsbar. Något som ingår i kommande två avsnitts teman.

Genderiserade rum?

Hittills har Baren som rum för socialisering och alkoholkonsumtion beskrivits som rymd som upptas av en mängd maskulina skalor, ibland samverkande ibland motsägelsefulla. Eftersom maskulinitet alltid konstrueras i relation till femininitet

(Connell 2005 s. 68) så blir dessa skalor än mer mångfasetterade när kvinnors kroppar upptar rymd i rummet. De flesta informanter, såväl stammisar som personal, har uppfattningen att det är färre kvinnor än män som uppehåller sig på Baren. "Kanske femton procent kärringar" tror Rangeraren. Vid en deltagande observation pratade jag, It-redaktören Erik och Barägaren Josef om detta. Josef tog ett varv och räknade; 19 kvinnor och 44 män när klockan var cirka fem på kvällen. Flera av stammisarna flikar, vid frågor kring Barens könsfördelning, dock in att de inte vet hur det ser ut senare under kvällen. De går hem vid 19, eller 20 som senast och baren har öppet till 03 varje natt. En kvalificerad gissning från Barchefen Emma är nittiofem procent män dagtid, med viss utjämning under kväll och natt

"Även kvällar så har vi nog mer manligt klientel än kvinnligt men det jämnas ut mer. Tror majoriteten överlag är manlig. Jag har tänkt på det här och jag tror att det är väl en sån här samhällsgrej att grabbar går ut och dricker bärs liksom. Och vi tjejer gör väl det också? Men inte här lika mycket."

Det tycks som att Baren är en plats som för både stammisar och personal materialiserar idéer om kvinnlig och manligt, att det är ett genderiserat rum (Friberg et. al. 2005). Hur ideal för genus reproduceras i materiell form i stadens arkitektoniska utformning har bland annat studerats på varuhus, museifasader och i den fysiska stadsplaneringen (Ganetz 2005, Grahn 2005, Larsson 2005). Baren har inte alls den sortens historia att studera i materiell form, tio års existens konstruerar i det här sammanhanget rummen som moderna. Så frågan är vad som gör dess materialitet mindre attraktiv för kvinnor? Och liksom vid Det Reserverade Bordet så finns ingen direkt förklaring på varför *andra* kroppar inte tar plats. Det är en "samhällsgrej" men ändå inte. Och vad för samhällsgrej i så fall?

Källarmästaren Oscar hade tankar om att frånvaron av kvinnor kunde bero på Barens interiör som mörk och inte särskilt estetisk i dess atmosfär. Och visst finns det ett kulturellt ideal som ringas in av välexponerade rum där ljus, renhet och skönhet som inte minst lanserat av konsumtionsmarknaden presenteras som feminina (Forsberg 2005 s. 25,27). Om man lägger till tidigare resonemang om Barens associerande maskulinitet skulle det kunna sägas indikera att den förväntade gästen förkroppsligas av en man. Toaletten på Baren är ett tema som uppkommit i intervjuer som understryker den här tesen. Rangeraren Anders menar att toaletten är ett avskräckande rum och han tror att den kan ha med könsfördelningen att göra

Ja är det en toalett? Det är frågan det... Som tjej och första gången här. Jag skulle springa alltså... det att ha en unge med sig och gå in på toaletten. Bara det att det finns ju ingen ring därinne...

Rangeraren som inte vistas på Baren kvällstid utgår här från ett potentiellt kvinnligt klientel som kan tänkas gå till Baren under dagtid, de "som ska äta lunch" som han säger och då är det bland annat mammor som ses som tänkbara gäster. Frågan om tid är här intressant eftersom det ofta förutsätts att de offentliga rum som är tillgängliga för kvinnor, såsom gator och parker, förändras till otillgängliga ur trygghetsaspekt under kvälls- och nattid (Forsberg 2005 s. 21,22). Barens dygnsrytm genderiseras tvärtom med färre kvinnor på dagen än på kvällen.

Kulturgeografen Gunnel Forsberg menar att "kvinnors toalettbesök anses vara privata, mäns urinerande en 'offentlig' handling" (2005 s. 30) och syftar till det att Stockholm har fler pissoarer än toaletter vilket försvårar kvinnors rörelsefrihet i offentliga rum. Även om det ligger någonting i Rangerarens uppfattning om toalettens begränsade tillgänglighet, den bekräftas t ex av Inköpsansvariga Caroline som inte går på den om hon inte måste, så påverkar den uppenbarligen inte i lika hög grad att kvinnor går till Baren under kvällar och nätter. Bland Barens personal är det dessutom fler kvinnor än män som jobbar som bartenders till skillnad från nissarna där det är ett överslag på män. Nissarna har mer allmänna arbetsuppgifter som att plocka glas och hjälpa till i köket men de är inte behöriga att servera i bardisken utan övervakning. Positionen som bartender innebär därför en högre status i Barens arbetsplatshierarki och i synnerhet för Barchefen och Inköpsansvariga som är överordnade övrig personal genom sina ansvarsområden.

Baren som rum för konsumtion verkar därmed ha en annan genusordning än Baren som arbetsplats där kvinnors kroppar är mer in place bakom bardisken än framför den. Kvinnor verkar också vara mer möjliga som gäster på kvällar och nätter än under dagtid. Om eller hur mycket kvinnor avskräcks från Baren på grund av dess konkret materiella utformning är svårt att dra slutsatser om eftersom mitt material inte innefattar vare sig intervjuer med kvinnliga gäster eller någon kvantitativ undersökning av attityder om rummet. Vad som är möjligt att ta på är ett inifrån-perspektiv av hur förändringar i en viss genusordning skett över tid (Connell 2005 s. 82).

Relationen mellan alkoholkonsumtion och genus, som går tillbaka långt i svensk historia, har alltid omfattats av moraliska påbud i olika former. Former som bär på både förändringspotential och kontinuitet. Detta kan ses i kulturella idealbilder av femininiteter, såsom den nyktra hemmafrun under folkhemstiden och dagens hälsomedvetna karriärkvinna eller nyktra småbarnsmamma (Sigfridsson 2005, Damberg & Wiklund 2015). Rummen som förkroppsligat idealbilderna är många. Systembolaget och Apoteket där inköp reglerats med motbok, hemmet där den inköpta alkoholen ofta druckits, tidningsredaktionerna som reproducerat alkoholrelaterad moral i skriftlig form och förstås krogens sociala sfär för att nämna några. Även om det inte bara är kvinnor som varit i fokus för juridisk alkoholreglering och moralism så finns det en seglivad föreställning om kvinnor förknippade med alkohol som någonting avvikande (ibid). Det är en föreställning som verkar ändra skepnad snarare än att försvinna. Barägaren Josef funderar över kvinnors frånvaro dagtid på Baren

"Jag tror att tjejerna inte går ut själva på dan och dricker, de har inte den där alkoholvanan. Det händer men det är inte ofta... dom har mera ordning på sig själva än killarna... dom vill inte ses berusade kl. 12 på gatan men för killar spelar det ingen roll."

Forskaren Lasse går i liknande tankar

"... det skulle kunna vara extra stigmatiserande för en kvinna att sitta i baren klockan 15 på eftermiddagen och dricka öl. Det är kanske inte helt normalt för en man heller men ändå inte lika iögonfallande... från utsidan har ju inte baren nån utpräglat macho-tema, ingen sportbar eller så, det är ju egentligen bara ett hål i väggen. Kan det vara den billiga biran, men jag tror ju knappt på det själv när jag säger det. Hur skulle man förklara det? Jag tror kvinnor dricker mindre öl både hemma och ute."

Det går naturligtvis att ifrågasätta det förgivettagna i påståenden som att kvinnor har mindre alkoholvana än män, att kvinnor dricker mindre öl än män och att män inte bryr sig om att verka berusade mitt på dagen. Men kvinnor är som sagt på Baren i lägre grad än män, framförallt på dagen, och med tanke på de moraliska påbud som omgärdat och omgärdar alkohol och femininitet genom svensk historia så är det inte omöjligt att tänka sig att det som Forskaren påpekar fortfarande innebär en risk för stigmatisering för kvinnor att dricka öl i en bar. Samhällsproblemet, som Barchefen inledningsvis funderade över, skulle därmed kunna ha att göra med en historisk kontinuitet av normativa direktiv för hur kvinnor ska bete sig i relation till alkoholkonsumtion.

Förändringspotentialen verkar snarare ligga i positionen bakom bardisken. Bartenderyrket är ett traditionellt manligt yrke på samma sätt som alkoholkonsumtion varit långt mer normaliserat för män än för kvinnor. Mellan Barens väggar verkar det vara på den här punkten som en gammal genusordning utmanas. Det finns en intressant paradox i det att bartenderyrket traditionellt sett varit förbehållet män samtidigt som så kallade mjuka förmågor (soft skills) såsom att vara kommunikativ och serviceminded länge knutits till feminiserade kroppar (Rasmussen 2005 s. 61,62, Damberg & Wiklund 2015 s. 25). Detta sätter relationen mellan alkohol och genus i en västerländsk arbetsmarknadskontext där de traditionella uppdelningarna mellan privat/offentlig och reproduktion/produktion som kvinnliga respektive manliga sfärer under modern tid luckrats upp (Morgan 2004 s. 172,173).

Kontexten är historiskt komplex, genom bland annat globaliseringsprocesser och framväxten av den globala kapitalistiska ekonomin (Connell 2005 s. 185), på sätt som inte ryms att redogöra för i den här uppsatsen. Jag får här nöja mig med att knyta förändringarna i den genusordning som situeras i svensk alkoholhistoria till en större bild av samhällsförändringar. Mer exakt till vad Connell kallar tendenser av kris i den moderna genusordningen (2005 s.84ff). För arbetsmarknaden, eller produktionsrelationerna, handlar krisen om de effekter som kvinnors ökande delaktighet inom de flesta yrkessfärer skapar för den gamla patriarkala ordningens maskuliniteter och femininiteter (Ibid). Att förkroppsliga femininitet och vara rimlig som bartender kan här ses markera ett strukturellt skifte som gör kvinnlig arbetskraft konkurrensmässig mot manlig. Den här sortens utmaning av maktrelationer öppnar även upp för tankar om vad som karaktäriserar maskulinitet och femininitet inom den specifika yrkesgruppen bartender men också för barmiljön som förändringspotentiellt rum.

Med makten att porta

Det finns stamgäster som har haft tillgång till Bordet som försvunnit från Baren. Någon har flyttat, någon har dött, någon har tröttnat och hittat nya ställen att gå till. Det finns också personer som blivit portade från Baren. Det här är något som vissa av stammisarna visar missnöje mot. På frågan vad som ligger bakom besluten att porta stamgäster svarar Rangeraren att "det har väl varit lite påhopp på personalen, fel man

gör men samtidigt tycker jag ibland att personalen får ta det hela". Rangeraren berättar vidare om några tillfällen då stamgäster fällt okänsliga kommentarer "på fyllan och villan" mot Barens personal och då ombetts att lämna lokalen och inte komma tillbaka

"Det var därför Benke fick sluta gå här. Han sa väl nåt olämpligt. Jag menar det får man göra tycker jag. Det är ju personal! Jag säger inte att det är okej men det är sånt som händer att folk säger nånting... man kommenterar tuttar man kommenterar rumpor speciellt när det är så mycket karlar här. Absolut inte rätt men det är sånt som händer."

Det finns en viss grad av motsägelse i uttalandet. Dels är det personal ur en könsneutral förståelse som adresseras. En personal som förväntas kunna handskas med berusade människor på ett diplomatiskt sätt. Protesten mot portandet av en stammis kan på så vis tolkas som konstruktiv kritik mot en bartender i sin yrkesroll. Samtidigt går den könade och sexualiserade motiveringen till kritiken inte att förneka. Att säga något "olämpligt" eller "okänsligt" såsom att rikta kommentarer mot personalens kroppsdelar framkommer i citatet som något moraliskt felaktigt som ändå sker när alkohol är inblandat och män delar rum med kvinnor. Det är ett beteende som framstår som föga förvånande, snarare förväntat, i de dagliga samspelet mellan stammisar och personal. Sexistiska uttalanden blir på så vis normaliserat där det avvikande i sammanhanget pekas ut som konsekvenserna det får för stammisen som i en handvändning förlorar tillträde till Bordet och exkluderas ur Barens gemenskap.

På samma gång som formuleringar såsom "jag säger inte att det är okej men..." och "absolut inte rätt men..." kan härledas till kulturellt gångbara ursäkter för sexistiska beteenden tyder de också på ett medvetande om ett lika kulturellt betingat anspråk på jämställdhet. Det är två dominerande syner på maktrelationen mellan män och kvinnor som förhandlar om utrymme. Informanten tycks säga: det är inte rätt men det är naturligt.

Den här sortens resonemang produceras heller inte i kulturella vakuum. Praktiker befinner sig alltid i situationer och situationer relaterar till strukturer av möjligheter och begränsningar, som Connell uttrycker det (2005 s. 65). Att maskulin heterosexuell praktik framställs som ett oundvikligt faktum har paralleller till biologisk och evolutionistisk teori men även till psykologins och medicinens fält. Ur vetenskapen har bilden av (över)sexuell drift som i första hand maskulin producerats som en nödvändighet för mänsklig evolution. Dessutom har maskulin (och feminin) sexualitet

ringats in med terapeutiskt normativa modeller där avvikare erbjuds medicinska vägar tillbaka till normalitet. Dessa aspekter av maskulinitet har haft stort populärkulturellt genomslag och gjorts kulturellt tillgänglig med bland annat massproduktion av potenshöjande piller, journalistik och litteratur (Plummer 2004 s. 8,10). Att kommentarer fälls om kvinnors kroppar blir ur dessa perspektiv helt enkelt en följd av hur mäns sexualitet fungerar. Citatet ovan kan därmed ses som ett förvaltande av berättelser om en biologiskt naturlig hegemonisk maskulinitet.

Att det skett portningar till följd av sexistiska kommentarer och sexuella anspråk bekräftas av både Barchefen Emma och Inköpsansvariga Caroline och det handlar både om stammisar och andra gäster. Det här är enligt Barchefen beteenden som i de flesta fall går hand i hand med att gästen blir nekad att köpa alkohol efter att bedömts som märkbart berusad och därför går emot Barens alkoholpolicy. Att bli nekad triggas hos vissa fram en reaktion som uttrycker sig genom sexism. Barchefen berättar om ett tillfälle då en stammis blev portad

"Jag känner ju att med just den här lilla gruppen så är det en ömsesidig tillit. Om du väljer att komma hit och dricka och öppna en nota då är vi överens om att du beställer av mig och jag lägger det på nota. Då litar vi på varann. Jag vet att du kommer att betala. Men den här mannen, han ifrågasatte sina notor och tyckte vi gjorde fel... och bara lämnade (notan). Det som fick det att tippa över var att han drog en ganska sexistisk kommentar mot mig. Hade det vart nån annan hade jag kanske kunnat reda ut det, klargöra att det här är inte okej men... med tanke på att han haft dålig attityd innan så kände vi att han får gärna gå nån annanstans."

Portningen handlar i det här fallet inte enbart om kommentarer som anspelar på sex och kön och inte heller om överberusning, det handlar om att bryta samspelet mellan Bar och Bord. Dryckesnotan är ett privilegium tilldelat männen vid Bordet och det är en förmån som kommer med villkor som sätts av kvinnliga bartenders. Den specifika status som stammisen förkroppsligar på Baren, en rumsligt definierad hegemonisk och maskulin position, står därför under risken att utmanas av feminina praktiker (Connell 2005 s. 77).

Uppfattningen om hur många av stammisarna som portats går isär. Barchefen Emma menar på två stycken, Rangeraren Anders menar på att det är fler än så, Inköpsansvariga Caroline använder uttrycket ´några stycken`, Barägaren Josef minns det som 5,6 stycken och Grafikern Conrad, It-redaktören Erik samt Källarmästaren Oscar talar om de portade som ´dem` utan att specificera namn eller antal. Forskaren

Lasse är osäker på om någon alls blivit portad och tror att de själva valt att gå efter motsättningarna med Baren. Han menar att

”Det här är en del av att det stora järngänget splittrades. Jag vet att en del av de gamla stammisarna som inte är här längre irriterade sig på det faktum att det var ´en liten osnuten 19-årig tjej` bakom baren som helt plötsligt började neka dem att få sin bira. Det tror jag är huvudskälet, det blev en irritation. Reglerna är solklara när det gäller tillståndet men jag kan hålla med om att det är lite övernitiskt ibland, men jag tar det gärna för att jag ändå får vara här.”

Det Forskaren understryker är att Barens tydliga alkoholpolicy till trots så är det svårt för vissa män att acceptera lika tydliga direktiv av en yngre kvinna. Att dessa bedömningar ingår i Barchefens och Inköpsansvarigas yrkesroller tycks spela lika liten roll som det faktum att de besitter chefs- och ansvarspositioner i Barens personalstyrka. Den dominerande maskuliniteten står på så vis i motsättning till den feminina yrkespositionen.

Det finns också stammisar som tycker att portningarna varit något bra. Både Grafikern och Källarmästaren tycker att det är skönt att det finns en gräns för beteenden på Baren, även när det kommer till klicken vid Bordet. Grafikern menar att

”Jag dricksar, jag betalar, jag sköter mig, jag går hem nykter, eller skötsam iallafall, jag kommenterar inte kvinnors utseende, jag tafsar inte. Så att dom har blivit portade tycker jag är helt naturligt och bra för stället. Jag sörjer det inte alls.”

Intressant i citatet är att portningarna beskrivs som naturliga och bra för stället. Det är ett förhållningssätt som står i kontrast till åberopandet av den biologiskt naturliga heterosexuella maskuliniteten. Det är en mjukare, alternativ form av maskulinitet tar plats (Connell 2005 s. 120). Forskaren slipper portning även om han då och då är märkbart berusad. Detta beror enligt Barägaren på att han ”sköter sig”. Det vill säga att när han blir tillsagd av Baren att han fått nog så betalar han sin nota och går. Det kan därför sägas att ett villkor för att vistas på Baren, liksom att behålla tillgången till Bordet, är att acceptera en ordning där personalen står i position att reglera ens alkoholintag och tiden för hemgång. Och detta även då personalen, som kvinnor och av lägre ålder än stammisen, på ett kulturellt och strukturellt plan förkroppsligar marginaliserade positioner.

Att bli nekad alkohol vid märkbar berusning har som Barchefen förklarar helt enkelt att göra med att det finns en risk att förlora serveringstillståndet ifall tillståndsenheten gör kontroll. Hon menar att graden för märkbar berusning är en bedömningsfråga där "vi väljer att bedöma hårt". Även om sexistiska reaktioner på att bli nekad alkohol kan göras till skäl att utöka nekandet till en portning så verkar sexism vara en del av yrkesrollen som bartender när en råkar vara kvinna. Barchefen förklarar att sexismen riktad mot henne som bartender och kvinna minskat med åren hon jobbat på Baren, det är något som "...händer nu också, det är inte ovanligt men inte heller dagligen."

Jargonger, skämt och kommentarer om utseende som utgår från kön och anspelar på sex är alltså ingenting ovanligt i Inköpsansvarigas och Barchefens arbetsdag. Det krävs övervägningar om vad som är okej för en stammis att säga och när denne går över gränsen. Barchefen Emma funderar över detta

"...sexistiskt, nja men kanske... jag behöver inte få kommentarer om hur jag ser ut och så när jag jobbar. Det behöver jag ju inte överhuvudtaget få från män som jag inte har någon relation med. Det är inget opassande på det sättet men jag hade helst sluppit det."

Att kvinnors kroppar objektifieras medan mäns kroppar utgör subjekt är en grundläggande feministisk tes som visserligen är mycket förenklad ur ett maskulinitetsteoretiskt perspektiv eftersom även mäns kroppar befinner sig i kamp med den asymmetriska genusordningen (Connell 2005 s. 66). I detta citat blir dock en dominerande maskulin norm på Baren mycket tydlig i och med att den inkräktar på Barchefens yrkesroll genom att upprepande förklara henne som kvinna och i blickfång för mäns heterosexualitet. Barchefen står därmed alltid i riskzonen att bli förkroppsligad på ett sätt som rummets män slipper (Morgan et. al. 2005 s. 2).

Det är inte alla maskulina praktiker som tillåts löpa oemotsagda. För Inköpsansvariga Caroline går gränsen för ett oacceptabelt beteende när stammisen brister i sin respekt gentemot henne i sin yrkesroll. Hon menar också att det finns ett visst motstånd från Barägaren när det kommer till att utföra portningar av stammisar, ett motstånd som dock faller genom att Inköpsansvariga sätter ner foten

"Det är ingen i personalen som vågat säga till. Chefen säger 'nej det är lugnt' och då säger de okej. Jag har sagt nej, det är inte lugnt, han är portad. Jag bestämmer. Han kan säga 'men sluta det var

ett skämt, men det var inget kul skämt så... Men när jag säger Nej, han får inte komma tillbaka, då säger han 'okej Caroline, du bestämmer'."

Den punkt där Inköpsansvariga uppfattar att gränsen är nådd kan från Barägarens perspektiv ses som en bagatell vilket gör att hennes beslut att porta riskerar att dras tillbaka. En situation som kräver att hon står på sig och argumenterar för sin sak. Barägaren har genom sin position på Baren det slutgiltiga ordet men väljer att släppa saken. En annan händelse som Inköpsansvariga tar upp är portningen av Benke, den incident som inledde det här avsnittet och som Rangeraren var upprörd över. Både Rangeraren Anders och Inköpsansvariga Caroline beskriver Benke som en person med lätt psykisk funktionsvariation men efter det går uppfattningarna om hur saken skulle ha hanterats isär. Rangeraren menar att

"en sån portar man ju inte, är man lite puckad i huvet så får man lite extra dispens... Sätt han i ett hörn om han vill va här. Behöver inte sitta i baren. Sätt han ett halvår i ett hörn (som bestraffning)"

För Inköpsansvariga finns det mer som hör historien till

"Benke har du hört talas om Benke? Han portade jag. Jag ångrar det lite idag. Han var lite speciell. Han var lite efterbliven. Han satt alltid på samma plats, kom på samma tid varje dag och sen så drog han en kommentar om mina bröst och jag blev skitförbannad och kastade ut honom. Sen har han inte fått komma tillbaka. Det har varit mycket på fyllan, olämpliga kommentarer bara för att de är stammisar ska de få bete sig hur de vill och det funkar inte."

För Inköpsansvariga var Benkes kommentar en som gick över gränsen för det hon uppfattar som respektlöst. Rangeraren ser kommentaren som varken mer eller mindre än en incident, ett misstag under förmildrande omständigheter eftersom Benke trots allt har en funktionsvariation. Funktionsvariationen blir också ett sätt att försvara stammis-gruppens sammanhållning där olikheter inkluderas. Att kommentera personalens kroppsdelar ses här som ett mindre brott mot rummets ordning än det att porta någon med en funktionsvariation. Benke behöver enligt Rangeraren inte lämna rummet utan bör omplaceras i en slags uppfostrande gest. Inköpsansvariga fortsätter att berätta

"En gång när Benke kom tillbaka så sprang han (Barägaren) in och gömde sig i köket för att han inte ville prata med honom. Så jag fick ta det själv. För han (Benke) kom med en flaska whiskey och skulle be om ursäkt till honom men det var ju mig han hade gjort fel mot... De får ju för sig att det är bara han (Barägaren) som bestämmer och då måste jag sätta ner foten."

Det är mer än en incident för Inköpsansvariga. Det är en del av en struktur som löper in i både relationen med stammisarna och personalhierarkin på Baren där Inköpsansvariga genom att förkroppsliga femininitet befinner sig under maskulin press från multipla håll (jfr Connell 2005 s. 58). Dels är det den dominerande maskuliniteten som kommer till uttryck via stammis-gruppens starka position i rummet. Dominansen förstärks dessutom av individuella argument om en naturdriven maskulin heterosexualitet samt ett försvar av Barens marginaliserade maskuliniteter. Dels handlar det om att det är Barägaren, som förkroppsligar den traditionellt maskulina kategorin chef (McDowell 1999 s. 139), som bestämmer. Det gör den maskulina kroppen naturlig som gränsdragare medan den feminina kroppen marginaliseras i dess beslutfattande roll (jfr Forseth 2005 s. 53). Barägaren Josef själv menar dock att han står bakom personalens beslut att porta, även när det handlar om sexism och sexuella trakasserier

”Ja det är rätt, helt rätt. Man ska inte gå på personalen...55 år säger till en 25-åring, det är helt sjukt, nåt som inte stämmer här (pekar på huvudet). Då är det bättre att porta.”

Barägarens uttryck tyder här på en ambivalens som kan tolkas som en splittring av en hegemonisk maskulinitet. Barägaren är i högsta grad en del av den dominerande maskulinitet som förkroppsligas av stammisarna i gruppform, konkret eftersom han reglerar tillgången till Bordet. Han besitter även en auktoritär maskulinitet som ägare av Baren och har därmed högsta position på Baren som arbetsplats. Båda dessa positioner sätts emot Inköpsansvariga upplevelser av sexism; hennes yrkesposition feminiseras och marginaliseras därmed på arbetsplatsen. Just därför innebär Barchefens uppbackning av Inköpsansvariga ett avkall på dominans, en splittring av den hegemoniska maskuliniteten (jfr Connell 2005 s. 130,131). Genom processen där Inköpsansvariga Caroline håller fast vid sin ståndpunkt under pressen från maskulina påtryckningar, vilket leder till att Barchefen Josef ger efter och dessutom backar upp beslutet i efterhand så har den hegemoniska maskuliniteten omförhandlats. Rummets maskulina skalor utmanas därmed när feminiserade kroppar vidmakthåller maktpositionen att neka och porta.

Sammanfattning

Stammisarna kom till Baren i individualistisk skepnad, en västerländskt hegemonisk maskulinitetsform som överbygger deras skilda positioner i en större samhällsstruktur. Det är en maskulinitetsform som flyter in i Barens karaktäristik som sunkbar. Det slitna och smutsiga ger det individualistiska en härdad karaktär som enligt min tolkning formar en arketypisk Clint Eastwood maskulinitet. Barens karaktäristik öppnar även upp för inkluderingen av marginaliserade maskuliniteter, något som värdesätts av stammisarna. Gemenskapens hegemoni utgörs därför av kombinationer av kulturellt överordnade maskulinitetsformer och förkroppsligandet samt inkluderingen av marginaliserade maskuliniteter. Den här sammansättningen har en betydande del i Barens socio-rumsliga relationer.

Det är tydligt hur komplexa de socio-rumsliga relationerna blir när maskulina skalor genomkorsas av feminina skalor. Barens karaktäristik gör inte bara motstånd mot finkulturens ordning, det är ett relativt attraktivt rum för kvinnor på kvälls- och nattid och som arbetsplats toppas den av kvinnliga bartenders. Baren har sin egen genusordning och den både släpper in patriarkala normer och motarbetar dem. Som arena för genuspolitik reproducerar Baren traditionella direktiv för alkoholkonsumtion stöpt i maskulina och feminina former. Men den utmanar också genusordningar på en könad arbetsmarknad och i viss mån även normer för kvinnor, män och alkohol.

Den främsta utmaningen för rummets maskulint dominerade genusordning är Barchefens och Inköpsansvarigas upprätthållande av sina positioner i Barens hierarki. Men även alternativa former av maskulinitet spelar in. Möjligheten att neka och porta blir här viktiga strategier för Inköpsansvariga och Barchefen att reglera den maskulina dominansen. Att samspelet mellan Bar och Bord respekteras är också avgörande om stammisarna vill behålla sina privilegier på Baren. Femininitet är således i högsta grad en del av Barens socio-rumsliga relationer. Det är de feminina skalorna som har makten att bryta upp gemenskapens hegemoni.

Kapitel 4: Avslutande diskussion

Det är en specifik form av hegemonisk maskulinitet som stammisgruppen förkroppsligar på Baren. Formerna består av män som ute i samhället har jobb med olika status, är sjukskrivna och pensionärer och dessutom ligger på helt olika nivåer i sin privatekonomi. På Baren blir olika maskulinitetsformer till en hegemonisk maskulin gemenskap, manifesterat i Det Reserverade Bordet. Koncentrationen till ett fysiskt rum har gjort det möjligt att analysera den hegemoniska maskulinitetens strategier och praktiker.

Den traditionellt maskulina egenskapen rationalitet visade sig i form av It-redaktörens, Rangerarens och Källarmästarens ekonomiska sinne för ölpriser. Rangerare är ett yrke som associerar till manskraft och arbetarklass, It-redaktör till it-teknisk expertis och medelklass och egenföretagande Källarmästare till entreprenörskap med inflytande på en kapitalistisk arbetsmarknad. Att förkroppsliga rationalitet blir därmed en maskulin strategi som gör det möjligt att förena olika yrkesstatusar vid Det Reserverade Bordet.

Stammisarnas positioner är dock inte entydiga varken ute i samhället eller inne på Baren. De är inga maskulina arketyper, de är människor som liksom andra är mångsidiga. Ekonomisk stabilitet kan snabbt förändras, som i Forskarens fall, dessutom är själva yrkestiteln inget definitivt mått på hur privatekonomin ser ut. Rangeraren, Källarmästaren och It-redaktören förkroppsligar till exempel alla den bereste västerländske mannen. Yrkesstatus räcker därför inte till för att förklara den hegemoniska maskulinitetsform som Bordets gemenskap utgör. Dock hade det kanske varit möjligt att få ett djupare klassperspektiv genom att utöka materialet till livsberättelser där männens olika bakgrunder fått större utrymme.

Sport som samtalsämne är en annan maskulin strategi som upprätthåller den maskulina gemenskapen liksom att möjligheten att dricka öl ensam i en bar var en utgångspunkt för männen att mötas och bli stammisar. Sporten blir en maskulin rekvisita, ett tryggt samtalsämne, för att ingen av männen förkroppsligar icke-heterosexualitet. Den heterosexuella fonden skapar fritt utrymme att prata och skämta om fotboll på VM-nivå utan risk för felsägningar i maskulin kunskap. Och att sitta

ensam i en bar och dricka öl är fortfarande en övervägande maskulin praktik där kvinnors kroppar verkar mer omöjliga.

Karaktären eller originalet på sunkbaren är en maskulinitetsform som kanske inte har en dominerande status i samhället i stort men som hyllas av stammisarna. Och arbetslöshet, sjukskrivningar och till viss grad drogmissbruk och överkonsumtion av alkohol skapar marginaliserade maskuliniteter som inkluderas vid Bordet. Sammantaget kan det sägas att status, klass och utbildningsbakgrund har mindre betydelse för gemenskapen medan kön och heterosexualitet lägger grunden.

De maskulinitetsformer som aktualiseras hos Barens stammisar är både hegemoniska och marginaliserade och de konstrueras i motsättning till underordnade maskuliniteter och genom att ta avstånd mot femininitet. Etnicitet är en social dimension som skulle kunna få mer utrymme i en utökad studie. Rasifierade kroppar och män med erfarenheter av invandring finns både vid Bordet och bland personalen. Hur etnicitet påverkar rummets hierarki och maskulinitetsformer är därför en utvecklingsmöjlighet för den här uppsatsen.

Kroppen är avgörande för konstruktionen av maskuliniteter, något som blir särskilt intressant när sammansättningen maskuliniteter är heterogen. Att kroppen är viktig för idrottare eller män med fysiskt tunga yrken är ganska självklart. Men kroppen har både fysisk och symbolisk betydelse även för männen i den här studien. Att kroppen åldras och påverkas av ett arbetsliv och av påverkan från alkohol är en fysisk påminnelse som punkterar rationalitetens motsatsform till kropp och känsla. Män har liksom kvinnor kroppar och känslor även om idealen säger annorlunda. Kroppen kan också svika en hegemonisk maskulin position som vid plötslig sjukskrivning och arbetslöshet eller så bygger den upp en deltagande maskulinitet genom att frigöras från beroenden.

Konstruktionen av stammisgruppens hegemoniska maskulinitet hänger också på att vara in place på Baren. Dels genom samhörigheten med rummets karaktär, dels genom att rätta sig efter Barens regler som upprättas av yrkeskvinnor och feminiserade skalor. Kroppar av andra kön och åldrar förändrar Barens socio-rumslighet och får ibland de maskulina skalorna att skava. Men det aktiverar även alternativa former av maskuliniteter som därmed införlivas i gemenskapen.

Baren är dessutom en plats som rumsliggör intressanta aspekter i konsumtionssamhället både gällande vem som förkroppsligar konsument och vem som förkroppsligar arbetare. Det här är något som kan utvecklas analytiskt. Inte minst på punkter som sunkbarens plats i en gentrifierad stad och de prisvänliga dryckernas relation till Stockholm som globaliserad arbetsmarknad.

Källförteckning

Otryckta källor

Omslagsfoto

Bror Karlsson. December 2017. Fotografi för denna uppsats.

brorekarl@gmail.com

Intervjuer

1. Rangeraren Anders

Födelseår 1959

Yrke Rangerare

Kön man

Intervjudatum 2017-10-05

Intervjuns längd 32 minuter

2. It-redaktören Erik

Födelseår 1951

Yrke pensionerad it-redaktör

Kön man

Intervjudatum 2017-10-19

Intervjulängd 41 minuter

3. Barägaren Josef

Födelseår 1960

Yrke Barägare

Kön man

Intervjudatum 2017-11-14

Intervjulängd 30 minuter

4. Källarmästaren Oscar

Födelseår 1963

Yrke egen företagare

Kön man

Intervjudatum 2017-11-14

Intervjulängd 25 minuter

5. Barchefen Emma

Födelseår 1988

Yrke Bartender/barchef

Kön kvinna

Intervjudatum 2017-11-16

Intervjulängd 31 minuter

6. Inköpsansvariga Caroline

Födelseår 1995

Yrke Bartender

Kön kvinna

Intervjudatum 2017-11-21

Intervjulängd 35 minuter

7. Grafikern Conrad

Födelseår 1963

Yrke Produktionsledare

Kön man

Intervjudatum 2017-11-24

Intervjulängd 39 minuter

8. Forskaren Lasse

Födelseår 1964

Yrke Sjukskriven senior forskare

Kön man

Intervjudatum 2017-11-30

Intervjulängd 47 minuter

Litteratur och tryckta källor

Connell, R.W. Masculinities. 2nd edition:2005. University of California Press: Berkeley & LA, CA.

Connell, R.W, Hearn, Jeff & Kimmel, Michael S; Introduction. Morgan, David. Class and Masculinities. Gullvåg Holter, Oystein. Social Theories for Researching Men and Masculinities: Direct Gender Hierarchy and Structural Inequality. Plummer, Ken. Male sexualities. I: Connell, Raewyn, Hearn, Jeff & Kimmel, Michael S. (red.). Handbook of Studies on Men and Masculinities (e-bok). 2004: SAGE Publications.

Cunningham, George B; Picket, Andrew C; Melton, E. Nicole; Lee, Woojun; Miner, Kathi. Psychological safety and the expression of sexual orientation and personal identity. Gregory, Michelle R. Sportwork. The role of sports in the work place. Fusco, Caroline. Transcending the (white) stright mind in sport. I: Hargreaves, J; Anderson, E. (red.) Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality. (e-bok) 2014: Hoboken, Routledge (Routledge International Handbooks).

Damberg, Jenny & Wiklund, Lisa. Som hon drack: kvinnor, alkohol och frigörelse. 2015: Bokförlaget Atlas.

de los Reyes, Paulina. Intersektionalitet, makt och strukturell diskriminering. I: de los Reyes, Paulina & Kamali, Masoud (red.). Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Fritzes. Statens offentliga utredningar 2005:41.

Douglas, Mary. Renhet och fara: en analys av begreppen orenande och tabu. 1997: Nya Doxa, Nora.

Ehn, Billy & Löfgren, Orvar. Kulturanalyser. 2001: Gleerups.

Forsberg, Gunnel. Den genderiserade staden. Ganetz, Hillevi. Damernas Paradis? En historia om varuhus och köpcentrum. Grahn, Wera. Inbyggda genuskript. Föreställningar om kön på museifasader. Larsson, Anita. Kön och rum i den fysiska

planeringen. I: Friberg, Tora, Listerborn, Carina, Andersson, Birgitta & Scholten, Christina. Speglingar av rum: Om könskodade platser och sammanhang. 2005: symposium.

Frangeur, Renée & Nordberg, Marie. Maskulinitet på schemat: pojkar, flickor och könsskapande i förskola och skola. 1. uppl. 2008: Stockholm, Liber

Frankenberg, Ruth. White Women, Race matter: The Social Construction of Whiteness. I: Back, Les & Solomos, John (red.). Theories of Race and Racism: A Reader. 2000:London, Routledge.

Fundberg, Jesper. Kom igen gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter. 2003: Stockholm, Carlsson.

Fägerborg, Eva. Intervjuer. Pripp, Oscar & Öhlander, Magnus. Observation. I: Etnologiskt fältarbete. Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.) 2011: Författarna och Studentlitteratur, Lund.

Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh & Rosales, René Leon. Om ras och vithet i det samtida Sverige. 2012: Mångkulturellt centrum och Författarna.

Larsson, Marianne. Uniformella förhandlingar: hierarkier och genusrelationer i Postens kläder 1636-2008. 2008: Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Larsson, Marianne. Män i baddräkt: en kroppslig kulturhistoria. 2011: Stockholm, Nordiska museets förlag.

Lindberg, Jens. Orsak: våldtäkt: om våldtagna män i medicinsk praktik. 2015: Stockholm, Carlsson.

McDowell, Linda. Gender, Identity & Place: Understanding Feminist Geographies. 1999: Polity Press.

Molina, Irene. Intersektionernas förflutna – sexismens och rasismens gemensamma spår. I: Paulina de los Reyes (red.). Vad händer med jämställdheten? Nedslag i jämställdhetens synfält. 2011: Uppsala, Uppsala universitet.

Morgan, David Brandth, Berit & Kvande, Elin. Thinking about gender, bodies and work. Knights, David & Thanem, Torkild. Embodying Emotional Labour. Forseth, Ulla. Gendered bodies and boundary setting in the airline industry. Rasmussen, Bente. Gut feeling, back-slapping – gendered embodiment on the exchange. Widding Isaksen, Lise. Gender and care: The role of cultural ideas of dirt and disgust. Davis, Kathy. Lonely Heroes and Great White Gods: Medical Stories, Masculine, Stories. I: Gender, Bodies and Work. Morgan, David, Brandth, Berit & Kvande, Elin (red.) 2005: Ashgate Publishing.

Rosales, René Leon. Vid framtidens hitersta gräns: om maskulina elevpositioner i en multietnisk skola. 2010: Mångkulturellt centrum, Diss, Stockholms universitet.

Sigfridsson, Ingegerd. Självklara drycker? Kaffe och alkohol i social samvaro. 2005: Bokförlaget Arkipelag.

Öhlander, Magnus & Gunnarsson Payne, Jenny. Introduktion. Nilsson, Gabriella. Genusperspektiv och feministisk teori. Hübinette, Tobias & Pripp, Oscar. Etnicitet, ras och vithet. I: Tillämpad kulturteori. Öhlander, Magnus & Gunnarsson Payne, Jenny (red). 2017: Författarna och studentlitteratur, Lund.

Elektroniska dokument

Courtenay W.H. Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: A theory of gender and health. I: Social Science and Medicine. 16 May 2000, 50(10):1385-1401.

[http://www.sciencedirect.com.ezp.sub.su.se/science/article/pii/S0277953699003901?](http://www.sciencedirect.com.ezp.sub.su.se/science/article/pii/S0277953699003901?via%3Dihub)
via%3Dihub (läst 2017-12-15).

Hearn, Jeff, Nordberg, Marie, Andersson, Kjerstin, Balkmar, Dag, Gottzén, Lucas, Klinth, Roger, Pringle, Keith, Sandberg, Linn. Hegemonic Masculinity and Beyond: 40 Years of Research in Sweden. *Men and Masculinities*. Vol 15, Issue 1, pp. 31 – 55, 2012.

<http://journals.sagepub.com.ezp.sub.su.se/doi/full/10.1177/1097184X11432113#articleCitationDownloadContainer> (läst 2017-12-30)

Slutskaya N, Simpson R, Hughes J, Simpson A, Uygur S. Masculinity and Class in the Context of Dirty Work. *Gender, Work & Organization*. 23: 2, 165-182. Mar. 2016. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/gwao.12119/full> (läst 2017-12-13).

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. 2002: Elanders Gotab.

Bilaga 1

Intervjufrågor Barchefen Emma och Inköpsansvariga Caroline

Namn

Ålder

Civilstånd

Fritidsintressen

Yrke

Bostadsort

Utbildningsbakgrund

Vad är dina arbetsuppgifter?

Hur länge har du jobbat här?

Vad är Baren för en slags bar?

Vem går (inte) till Baren?

Vad dricker man här?

Vilka pass jobbar du?

Vad är positivt med din arbetsplats?

Vad är negativt med din arbetsplats?

Varför går folk till Baren?

Hur ser könsfördelningen ut på Baren?

Vad är Det Reserverade Bordet och vem sitter där?

Vad avgör tillträdet till Det Reserverade Bordet?

Vad tycker du om inredning och det materiella?

Hur ser policyn ut för vem som får vistas på Baren?

Har du nekat och portat (stam)gäster från Baren?

Bilaga 2

Intervjufrågor Barägaren Josef

Namn

Ålder

Bostadsort

Civilstånd

Utbildning

Yrke

Fritidsintressen

Vad är din roll i Baren/på arbetsplatsen?

Hur länge har du jobbat här?

Vilken sorts bar är Baren?

Hur kom det sig att det blev just den här puben?

Finns det någon tanke bakom inredningen?

Behöver Stockholm barer med rimliga priser?

Är Baren en bar för alla?

Vilka kommer in på dagtid?

När kommer stammisarna?

Berätta om det reserverade bordet.

Vilka får sitta där/har tillträde?

Vad är det som gör att du blir stammis?

Hur många personal har Baren?

Hur många kvinnor/män?

Vilka riktlinjer finns för berusning/att komma in på Baren?

Vad krävs för att bli portad?

Hur lärs personalen upp till att porta/utbildningar?

Har det varit stammisar som blivit portade?

Bilaga 3

Intervjufrågor Rangeraren Anders, It-redaktören Erik, Källarmästaren Oscar,
Grafikern Conrad och Forskaren Lasse

Namn

Ålder

Bostadsort

Civilstånd

Yrke

Fritidsintressen

Hur ofta går du till Baren?

Vilka tider är du på Baren?

Vad dricker du (inte)?

Hur många glas?

Går du hit själv?

När började du gå hit?

Varför komma tillbaka?

Är det ditt stamhak?

Vad är positivt?

Vad är negativt?

Berätta om Det Reserverade Bordet.

Vem har tillträde/vad avgör tillträdet till Bordet?

Hur blir du behandlad som stamgäst?

Är alla stammisar män?

Vad avgör om du stannar på en öl till?

Berätta om portningarna på Baren.

Vad tycker du om inredning och det materiella på Baren?

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

